

LEXIKÓN SLOVENSKÝCH ŽIEN

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ KNIŽNICA
NÁRODNÝ BIOGRAFICKÝ ÚSTAV

MARTIN 2003

DIELO LEXIKÓN SLOVENSKÝCH ŽIEN ZOSTAVILI A REDAKČNE UPRAVILI
PRACOVNÍCI NÁRODNÉHO BIOGRAFICKÉHO ÚSTAVU
SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICE V MARTINE

Riaditeľ ústavu a zodpovedný redaktor
DOC. PHDr. AUGUSTIN MAŤOVČIK, DRSc.

Hlavné autorky a odborná redakcia
RNDr. LUDMILA ĎURANOVÁ, MGR. ANNA ŠOURKOVÁ, MGR. ALENA TABORECKÁ

Spoluautori

MGR. PETER CABADAJ

MGR. ZDENKO ĎURISKA

MGR. MARGITA ĎUROVČIKOVÁ

MGR. EMIL KAČALA

DANKA LACKOVÁ

MGR. DANIELA MAMICOVÁ

DOC. PHDr. AUGUSTIN MAŤOVČIK, DRSc.

MGR. DAGMAR SLAVKOVSKÁ

Lektori
Mgr. Jozef Bžoch
Doc. PhDr. Etela Farkašová, CSc.

Vydala
Slovenská národná knižnica
Nám. J. C. Hronského 1
036 01 Martin

Fotografie zo zbierok Archívu literatúry a umenia SNK v Martine vybrala
Ružena Magdolenová

Grafická úprava a návrh obálky
Ing. Milan Novák

Elektronická sadzba
Iveta Balková, Mária Hlinková

Tlač
Svornosť, a. s.
Bratislava 2003

Redakčná uzávierka textov 31. 3. 2003

© Národný biografický ústav SNK
Martin 2003

ISBN 80-89023-30-4

Mária Klenovská. Začiatkom 30. rokov sa venovala ochotníckej činnosti v Klenovci, r. 1934 za postavu Aničky v Tajovského dráme *Nový život* získala na divadelnej súťaži 1. cenu. Patrila ku generácii, ktorá rozvíjala

tradíciu psychologicko-realistického herectva. V SND debutovala v lyrickej postave *Ludmily* v Záborského hre *Najdúch* (1935). Pod vedením režisérů J. Borodáča, A. Bagara, J. Jamnického, F. Hoffmanna, I. Licharda a J. Budského sa formovala na profilovú herečku. Vytvorila vyše 120 lyrických, komediálnych a tragických postáv. Na javisko SND priniesla dievčenskú bezprostrednosť, hravosť, ale aj zmysel pre vybrúsenú javiskovú konverzáciu. Stvárňovala kľúčové postavy v často protichodných žánroch a poetikách: *Líza* v Gorkého hre *Vassa Železnová* (1937), *Mária* v Begovičovom *Božom človeku* (1939), *Lavínia* v O'Neillovej *Americkej Elektre* (1940), *Mirandolina* v rovnomennej hre C. Goldoniho (1944). S režisérom V. Jamnickým vytvorila *Celiménu* v Molièrovom *Mizantropovi*, *Titanu* v Shakespeareovej hre *Sen noci svätôjanskej* (obe 1942), *T. Hoffmann* ju obsadil do úlohy *Done Sol* v Hugovej dráme *Hernani* (1940), *J. Borodáč* jej zveril *Roxanu* v Rostandovej hre *Cyrano z Bergeracu* (1942). V krátkom časovom období vytvorila galériu portrétov ženských hrdiniek svetovej dramatiky: *Nora* v rovnomennej Ibsenovej hre (1942), *Katarína* v Shakespeareovej hre *Skrotenie zlej*

ženy (1946), *Grušeňka* v Dostojevského *Bratoch Karamazovcoch* (1947), *Rosava* v Tylovom *Strakonickom gajdošovi* (1953) a i. Jednou z jej najväčších postáv bola *Lubov Jarová* v rovnomennej hre K. Treňova (1952). Ich protipólom boli komediálne postavy: *Dona Juana* v hre *Tirsa de Molina Don Gil* (1945), *Elmíra* v Molièrovom *Tartufovi* (1946), *Dona Elena* v hre *Lopeho de Vega Milenka otrokyňa* (1948), *Margita* v Goldoniho *Štyroch grobianoch* (1956). S veľkým úspechom stvárnila postavy v pôvodných slov. hrách: *Salome* vo *Hviezdoslavovej dráme Herodes a Herodias* (1937), *Anička* v Chalupkovom *Kocúrku* (1940), *Marína Havranová* v rovnomennej *Stodolovej hre* (1941), *Pani Sokolová* v *Palárikovom Inkognite* (1959) a i. V poslednej fáze vytvorila postavy tripiacich žien: *Beatrice* v *Millerovej dráme Pohľad z mosta* (1959), *Lavínia Hubbardtová* v *Hellmannovej dráme Z druhej strany pralesa* (1961). Vo viacerých slov. filmoch vytvorila prevažne postavy dedinských žien s dramatickým až tragickým osudom: *Zuza Šechrnárka* v *Drevenej dedine* (1955), *Jergušova matka* vo filme *Jerguš Lapin* (1960) a i. Spolupracovala s rozhlasom a s televíziou, venovala sa i prekladom divadelných hier z ruského, maďarského a českého jazyka. R. 1955 zaslúžila umelkyňa.

Literatúra: Čavojský, L.: Prvá a prvoradá herci SND. Bratislava 1993, s. 105 – 109.

BANDŽEJOVÁ, Mária (rod. Jančeková)

psychologička, vysokoškolská učiteľka
20. 10. 1932 *Stránske* – 27. 5. 1990 *Bratislava*

V r. 1950 – 1951 študovala na Odbornej škole práce vo Svite, 1951 – 1952 absolvovala prípravný kurz pracujúcich na vysoké školy v Bratislave, kde 1952 – 1957 študovala

odbor psychológie na Filozofickej fakulte SÚ, resp. UK, PhDr., 1968 CSc., 1980 doc. V r. 1948 – 1950 robotníčka, potom administratívna pracovníčka v *Tatrasvite vo Svite*, 1957 – 1960 asistentka, 1960 – 1968 odborná asistentka, od 1968 doc. na Katedre psychológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Venovala sa inžinierskej psychológii, psychológii práce a pracovného prostredia, experimentálnemu výskumu reakčného času za podmienok časovej a priestorovej neurčitosti, výskumu rýchlosti reagovania z hľadiska niektorých časových a priestorových charakteristík podnetu. Spoluautorka príručiek *Vybrané kapitoly zo psychológie práce a personalistiky* (1972) a *Psychologické aspekty pracovného prostredia* (1976), ako aj vysokoškolskej učebnice *Experimentálna psychológia* (1985). R. 1983 spoluprekladateľka vysokoškolskej učebnice z ruského originálu *Základy inžinierskej psychológie*. V intenciách straneckej ideológie pripravovala príručky pre politické vzdelávanie žien. Odborné články publikovala v *Zborníku Filozofickej fakulty UK – Psychologica*, v časopise *Studia psychologica*, články zamerané na problematiku ženského hnutia a postavenia žien v spoločnosti v týždenníku *Slovenka*. Vyznamenaná zlatou plaketou Ústredného výboru Slov. zväzu žien.

Literatúra: Archív NBIÚ SNK (dotazník a i. dokumenty).

BARÁNIKOVÁ, Šarlota (rod. Žilincánová)

prekladateľka, redaktorka
4. 2. 1923 *Tata, Maďarsko* – 28. 2. 1996 *Malacky*

Študovala na gymnáziách v *Nových Zámkoch* a v *Bratislave*, kde r. 1942 maturovala a 1949 absolvovala odbor angličtina – ruština na Filozofickej fakulte SÚ. V r. 1950 – 1955 redaktorka vo vydavateľstve *Mladé letá*, 1958 – 1963 v *Slov. televízii*, 1965 – 1971 vo vydavateľstve *Ob-*

lampe N. Gernetovej (1976), Líška v Káčatku N. Gernetovej a T. Gurevičovej (1972), Žmurko a Koniček Hrbáčik v hrách J. Mokoša Zahrajte sa s nami (1976) a Koniček Hrbáčik (1977), Kocúr Herkules v hre J. Žukovskej a M. Astrachana Pífove príhody (1980), Psík Bernard v Augustových Muzikantoch (1981), Mamka vrabčica v hre J. Radičkova Vrabčatá (1984) a i. K jej vrcholným výkonom možno zaradiť Klaviristku v Princeznej s ozvenou V. Pospíšilovej (1979) a Tuláčku v Princeznej Púpavienke J. Kvapila (1983).

Literatúra: Luptáková, E.: Speculum mundi. Prešov 1987.

BARTOŠOVÁ-SCHÜTZOVÁ, Helena
(rod. Bartošová)

operná speváčka

11. 1. 1905 Budapešť, Maďarsko – 8. 2. 1981 Rychnov nad Kněžnou, Česko

R. 1927 absolvovala spev a hru na klavíri u I. Egema na Hudobnej škole pre Slovensko v Bratislave. V r. 1924 – 1964 sólistka opery SND, súčasne 1955 – 1957 vyučovala

spev na Št. konzervatóriu v Bratislave. Patrí k zakladateľským osobnostiam slov. opernej scény. Vytvorila približne 150 operných postáv od koloratúrnych subriet cez mladodramatické a dramatické mezzosopránové charaktery až po hrdinky starých žien s využitím bo-

hatého hlasového fondu a dokonalého hereckého prejavu. Už počas štúdií vystupovala 3 sezóny ako sólistka opery SND pod vedením O. Nedbala. Debutovala postavou Lesnej žienky v Dvořákovvej Rusálke, naspievala Esmeraldu v Smetanovej Predanej neveste, Mignon v Thomasovej rovnomennej opere a Madame Butterfly v rovnomennej opere G. Pucciniho. Najväčšie úspechy v tomto období dosiahla ako Marienka v Smetanovej Predanej neveste, Vendulka a Barča v Hubičke, Gilda vo Verdiho Rigolettovi, Elza vo Wagnerovom Lohengrinovi a i. V 30. – 40. rokoch interpretovala úlohy najmä v českých operách (Smetanových: Dalibor, Dve vdovy, Tajomstvo, Čertova stena; Dvořákových: Čert a Káča, Tvrdé palice, Jakobín, Rusalka; Janáčkových: Líška Bystrouška, Káťa Kabanová a i.), ale i vo svetových operách. Naspievala Lízu v Čajkovského Pikovej dáme, Tatianu v Eugenovi Oneginovi, Aidu vo Verdiho rovnomennej opere, Donu Annu v Donovi Juanovi od W. A. Mozarta, Toscu v Pucciniho rovnomennej opere. Rozvoj slov. opernej tvorby výraznou mierou ovplyvnila postavami Eleny v Detvanovi od V. Figušá-Bystrého, Schanhildy v Kováčovi Wielandovi od J. L. Bellu, Marienky vo Svitání L. Holoubka a Stelly v jeho rovnomennej opere, neskôr zaujala postavami Annymatky v Cikkerovom Begovi Bajazidovi, Tetky Petráčky v Holoubkovej Rodine, psychologicky stvárnenými postavami Madam Kitajevej a zlodějky Dilberovej v operách Vzkriesenie a Mister Scrooge od J. Cikquera. Okrem operných postáv vystupovala aj koncertne ako sólistka vo vokálno-symfonických, oratoriálnych a kantátových dielach, prispela k propagácii slov. ľudovej i umelej piesne, účinkovala v bratislavskom rozhlase nielen ako speváčka, ale aj ako hlasová poradkyňa. R. 1955 zaslúžila a 1970 národná umelkyňa.

Literatúra: Hudobný život, 13, 1981, č. 4, s. 3; 17, 1985, č. 3, s. 5.

BARTOVICOVÁ, Marta

odborná rehabilitačná pracovníčka

31. 5. 1937 Piešťany – 6. 5. 1983 Bratislava

Študovala na gymnáziu v Piešťanoch, absolvovala nadstavbové štúdium pre rehabilitačných pracovníkov, externe študovala odbor pedagogika dospelých na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, PhDr. Spočiatku rehabilitačná pracovníčka, od r. 1965 asistentka odbornej rehabilitácie na Slovensku, ktorá v rámci Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie pracovníkov v zdravotníctve v Bratislave. Jedna z popredných odborníčok a spoluprotkyňa odboru liečebnej rehabilitácie na Slovensku, ktorá v rámci Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie pracovníkov v zdravotníctve zavádzala priekopnícke liečebno-rehabilitačné metódy v oblasti pohybového a kardiovaskulárneho aparátu. Organizačnou, prednáškovou a publikačnou činnosťou sa podieľala na dopĺňaní vzdelania stredných zdravotníckych pracovníkov. Sčlenka redakčnej habilitácia, v ktoroborné články a k zavedeniu metódže na Slovensku. Foci sa venovala starostlivosti o imobilných pacientov.

Literatúra: Rehabilitácia, 30, 1997, č. 1, s. 2 – 3.

BARTUSZOVÁ, Júlia (rod. Némethová)

insitná maliarka

23. 3. 1904 Okoč – 28. 5. 1990 Štúrovo

Svokra → Márie Bartuszovej. V r. 1914 – 1918 študovala na Strednej dievčenskej škole v Bratislave, 1922 – 1926 na dievčenskej škole v Rodaun. Žila v Kameníne, neskôr v Štúrove. Malovať začala r. 1974 ako sedemdesiatročná. Svojou tvorbou sa zaradila k poeticko-realistic-

kému prúdu. Jej originálny výtvarný prejav zaujal imagináciou, zrelosťou a špecifickou formovou a obsahovou rečou. Od r. 1974 namalovala asi 400 obrazov, najviac v r. 1974 – 1975. Jej maliarske diela charakterizuje „snivý realizmus“. Stvárním spomienok si sprítomňovala dôverné a blízke miesta, späť s jej životom a s existenciou rodiny. V jej olejoch a akvareloch dominujú rozkvitnuté líky, kvetinové zátišia (Slnečnice, Lúka u deviatich stromov, oba 1974; Zátišie I – II, 1975; Chránená lúka II, 1982), dedinské dvory s hydinou (Morky, 1974; Hydinový dvor II, 1975; Súboj kohútov, 1984), interiéry kuchýň (Stará kuchyňa, Izba s čiernym nábytkom, Prestretý stôl, všetky 1975). Dôverné poznanie dedinského prostredia sa objavovalo aj v obrazoch atmosféry dedinských slávností, práce a zvykov (Kamenínska svadba, 1976; Obliekanie nevesty, 1983; Svadobný sprievod, 1985). Malovala aj športovcov (Kolár, Fischer – Spaský, Tenis, všetky 1975), stromy (Stará vrbá, 1974; Starý topol, 1977), autoportréty a portréty príbuzných (Môj vnuk Ákoška s chlebom, 1977; Autoportrét, 1978; Sedliak s kravou, 1981). So zmyslom pre vecnosť vytvárala syntetické kontexty s predmetmi každodennej potreby, pričom sa usilovala hlavne o vystihnúť podstatných znakov tvarov, čo viedlo až k expresívnym deformáciám tvaru (Zátišie so zverákom; Chren, červená repa, zeler, oba 1974; Broskyne, 1975; Červený podnos, 1983). Používala farby intenzívnych čistých tónov. Vystavovala na individuálnych výstavách v Košiciach (1975), Hornom Smokovci, Poprade (1976), Komárne, Nových Zámkoch, Želiezovciach (1984), Štúrove (1984, 1998) a v Kameníne (1995), v zahraničí prezentovala svoje obrazy v Brne (1978) a v Znojme (1979). R. 1979 Čes. televízia nakrútila o jej tvorbe dokumentárny film, ktorý získal viaceré medzinárodné ocenenia.

Literatúra: Čierna, K.: Júlia Bartuszová. Bratislava 1998 (katalóg výstavy).

BARTUSZOVÁ, Mária (rod. Vnučková)

sochárka

24. 4. 1936 Praha, Česko – 22. 12. 1996 Košice

Nevesta → Júlie Bartuszovej. V r. 1951 – 1955 študovala na Vyššej škole umeleckého priemyslu u V. Šimeka, K. Valuška, V. Markupa a F. Kmenta, 1956 – 1961 na Vysokej škole umeleckopriemyselnej v Prahe u O. Eckerta, J. Baucha, J. Pečírka a A. Paderlíka. Kratší čas žila v Kameníne, od r. 1962 sochárka v slobodnom povolani v Košiciach. Inšpirovala sa tvorbou významných sochárov 20. stor. C. Brancusiho, H. Arpa a H. Moora. Už drobné bronzové plastiky zo 60. rokov potvrdili jej záujem o zredukovanie tvaru na podstatu. V tomto období začala experimentovať s tvarmi zapadajúcimi do seba, s tzv. skladačkami, neskôr si vyvinula špecifické technologické postupy (perforácia tlakom, pneumatické a gravistimulované tvarovanie). Jej typickým sochárskym materiálom bola sadra a kombinácia odlišných materiálov, ktorú prvýkrát použila na prelome 70. a 80. rokov, keď v rámci jednej sochy konfrontovala kameň s bronzom či so sadrou (Štvordielna plastika VII, hliník, sadra, 1975; Kameň, bronz, sadra, 1978; Dvojdielna plastika XI, ťmely kameň, sadra, 1981 a i.). Prírodné prostredie vytvorila v cykle Krajina (1983 – 1985), kde spojila kameň, sadru a drevo. V r. 1985 – 1987 začala tvárne sadrové hmoty prevážovať špagátmi, ktorých konce pripevňovala k drevenému rámu alebo ku sklu. Od r. 1986 najčastejšie pracovala s gumenými balónmi. Väčšinu svojich objektov ponechávala bez názvu, výnimkou je objekt Hommage to Fontana (1987), ktorým vzdala poctu dielu L. Fontanovi. Okrem drobnej plastiky sa venovala aj monumentálnej tvorbe. Realizovala plastiky v Košiciach (Obchodný dom Luník II, 1964; Škola pre telesne chybné deti, 1968; Krematórium, 1982; Obchodný dom Dargov, 1986), ale aj v Rožňave, Štúro-

ve, Tatranskej Lomnici a i. V r. 1976 – 1983 sa zúčastnila na 1. a 2. sochárskom sympóziu v Levoči a vytvorila niekoľko objektov pre nevidomé deti, založených na čítaní tvarov a objemov pomocou hmatu, čím prispela k problému tzv. hapestetiky. Vystavovala na individuálnych výstavách v Trenčíne (1983), Košiciach (1987) a na kolektívnych výstavách v Bratislave, Košiciach a v Prešove. V zahraničí boli jej práce zastúpené na výstavách v Paríži, Prahe, Budapešti, Nemecku a na Kube. V r. 1965 – 1972 členka Klubu konkrétnistov.

Literatúra: Kvasnička, M.: Mária Bartuszová. Trenčín 1983 (katalóg výstavy); Kladek, G.: Mária Bartuszová. Košice 1987.

BÁTORIOVÁ, Alžbeta

šlachtičná

1560 Nyírbátor, Maďarsko – 21. 8. 1614 Čachtice

Striedavo žila na rodinných majetkoch po celom Uhorsku, najčastejšie na panstvách Sárvár, Kereszvár, Čachtice, Vranov nad Topľou, v palácoch v Bratislave a vo Viedni. Spolu

s manželom Františkom Nádašdym udržiavala spoločenské styky s poprednými magnátskymi rodinami v monarchii. Najmasovejšia vrahynia v uhorských dejinách, privilegované postavenie jej umožnilo trýzniť a usmrtiť asi 600 mladých žien a diev-

ce detí, 1969; Milenci, Primitívny človek, Spomienka na Slovensko, Symfónia v žltom, všetky 1970). Jej tvorbu ovplyvnil hlavne manžel Viktor Belányi, maliar, figuralista a grafik, popri ktorom sa výtvarne takmer odmlčala, po návšteve 1. trienále insitného umenia r. 1966 nastala v jej tvorbe výrazná zmena, z moderného akademizmu sa preorientovala na spojenie detského prejavu s básnivou expresívnosťou secesie. Výberom rokov sa prezentuje na trienále insitného umenia.

et, 12, 1971, č. 11,

s. 25.

BELICOVÁ, Marína (rod. Karasová)

hudobníčka, speváčka, klaviristka
30. 4. 1923 Zlaté Moravce – 24.
5. 1973 New York, NY, USA

Študovala na gymnáziu a na Št. konzervatóriu v Bratislave, neskôr vo Viedni. R. 1948 emigrovala do Buffala v USA. Už ako konzervatoristka spievala v speváckom triu Včielka, neskôr koncertovala v mnohých mestách na Slovensku i v zahraničí (najmä vo Viedni), spolupracovala s Čs. rozhlasom v Bratislave. Po odchode do USA pôsobila v televízii na International Hour, účinkovala i v rozhlase, vystupovala na koncertoch, bola učiteľkou hudby v Briar Cliff Manor, organizovala kultúrne večierky Slov.-amerického klubu a Slov. ligy v Amerike, na ktorých i sama vystupovala. Nahrala aj gramofónové platne.

Literatúra: *Slovák v Amerike*, 83, 1973, č. 854, s. 3.

BELLOVÁ, Mária

lekárka
10. 11. 1885 Liptovský Peter –
20. 11. 1973 Příbovice

Študovala externe na gymnáziu v Banskej Štiavnici, kde r. 1905 ma-

turovala, v r. 1905 – 1906 mimo-riadna a 1906 – 1910 riadna poslucháčka lekárskej fakulty univerzity v Budapešti, 1911 MUDr. V r. 1911 – 1912 absolvovala študijné pobyty v Berlíne, Paríži a v Bruseli. Po skon-

čení štúdií v rámci promočnej praxe pracovala na psychiatrickom oddelení nemocnice v Pécsi, od r. 1913 na chirurgickom oddelení v Tirgu Mureș, kde počas prvej svetovej vojny pracovala ako vojenská lekárka, potom 5 rokov sekundárna lekárka na chirurgickom oddelení v nemocnici v Košiciach, v r. 1925 – 1957 lekárka, neskôr primárka v Ústave pre tuberkulózne deti v Dolnom Smokovci, od r. 1957 žila v Příbovcích. Prvá slov. lekárka. Podstatnou mierou prispela k rozvoju lekárskej vedy v oblasti detskej tuberkulózy, skúmala nové dietetické a hygienické metódy liečenia tohto ochorenia, zaoberala sa výskumom liečivých účinkov bylín pri liečení tuberkulózy kože. Prednáškami a odbornými besedami prispela k rozvoju zdravotnej výchovy, v ktorej patrila medzi priekopníkov na Slovensku, vychovala viacerých odborníkov-detských fti-zeológov. Spolupracovala s Čs. Červeným krížom, spoluzakladateľka mestskej a okr. organizácie Živeny v Košiciach a v Poprade. R. 1918 ocenená vyznamenaním Pro patri et humanitatis a pri príležitosti 80. narodenín zlatým diplomom budapeštianskej lekárskej fakulty.

Literatúra: *Slov. lekár*, 7 (21), 1997, č. 1, s. 50.

BELLUŠOVÁ, Elena

maliarka
8. 8. 1908 Banská Bystrica – 14.
11. 1998 Bratislava

Študovala na reálnom gymnáziu v Banskej Bystrici, potom na Právnickej fakulte UK (nedokončila), v r. 1939 – 1944 na Slov. vysokej škole technickej v Bratislave na oddelení kreslenia a maľovania u M. Benku, J. Mudrocha, G. Mallého, M. Schurmannu, J. Koniarka a J. Kostku. R. 1948 bola na študijnom pobyte v Ríme. Zaoberala sa portrétnou tvorbou, vytvorila množstvo detských portrétov (Z detských jasiel, krieda, 1947; Spiace deti, pastel, 1949; Školáčka, 1950; Z detskej škôlky, oba oleje, 1953 a i.), pestrú paletu tvorili portréty a figurálne motívy dospelých, ktorých zachytávala často v ľudových odevoch a rázovitých krojoch (Sebechlebské dievča, litografia, 1949; Chlap z Čierneho Balogu, olej, 1951; Myjavčanka, kresba, 1952; Bača z Lendaku, krieda, 1956 a i.). R. 1957 vytvorila kreslené portréty popredných slov. predstaviteľov kultúrneho života: Martin Benka, Eugen Suchoň, Mikuláš Schneider-Trnavský, Terézia Vansová, Ján Smrek a Miloš Bazovský. Úcelenú kolekciu skíc a obrazov vytvorila v r. 1950 – 1957 ako členka kolektívu, ktorý sa zaoberal dokumentáciou slov. kroja. V 60. rokoch predmetom zobrazovania v jej diele bol rastlinný svet, maľovala stromy, kytice, kvety, výrazný maliarsky talent prejavila hlavne v monumentálnych obrazoch (Kvet, 1961; Bodliak, 1963). Viaceré cesty v zahraničí ovplyvnili jej záujem o sochárstvo a tvorbu pre architektúru. Cit pre plastický materiál a bohaté portrétné skúsenosti ju dovedli k realizácii medailí (Dr. Samuel Cambel, 1970; Emil Belluš, 1974 a i.). V oblasti monumentálnej tvorby autorka viacerých významných diel dotvárajúcich budovy a priestranstvá, z ktorých vynikajú najmä hliníkové reliéfy. R. 1966 realizovala hliníkovú mozaiku a päť farebných vitráží pre Univerzitnú knižnicu, 1968 hliníkový reliéf pre

resp. Národného divadla v Košiciach, od r. 1953 opäť členka činohry SND v Bratislave, kde súčasne v r. 1928 – 1942 vyučovala herectvo na Hudobnej a dramatickej akadémii pre Slovensko a 1954 – 1955 na Vysokej škole múzických umení. Jedna z prvých profesionálnych slov. herečiek, patrila k zakladajúcej generácii slov. profesionálneho herectva. Umelecky ju formovali viacerí režiséri (V. Jiříkovský, J. Jarnický, F. Hoffman, A. Chmelko, I. Lichard), ale ťažisko jej účinkovania tvorili inscenácie jej manžela Jána Borodáča. Debutovala postavou Evičky v Palárikovom Inkognite (1921), neskôr vystriedala široký repertoár postáv naiviek, slúžok, energických žien, postáv zrelej ženy a matky, ako aj revoltujúcich hrdiniek, vytvorených neobyčajne kultivovane a s výrazným rečovým prejavom: Eva v Stodolovej Bačovej žene (1928), Žofa v Tajovského Statkoch-zmätkoch a Mara v jeho Ženskom zákone (1928 – 1929), Pani Slivková v Stodolovom Čaji u pána senátora (1929) a Málka v jeho Maríne Havranovej (1941), Tamar vo Hviezdoslavovej dráme Herodes a Herodias (1937), Matka v Stodolovej Bačovej žene (1963), Eugénia v Mrožekovom Tangu (1967) a i. Zo svetového repertoáru to boli titulné roly v Brucknerovej hre Alžbeta anglická (1931), v Gorkého Vasse Železnovovej (1937), v Sofoklovej Antigone (1940) a i. Jej herecký talent sa uplatnil vo filme, v televízii a v rozhlase, kde vytvorila viacero zaujímavých charakterovo pestrých postáv. Pedagogickým pôsobením sa zaslúžila o výchovu hereckých talentov na Slovensku. R. 1955 zaslúžilá a 1961 národná umelkyňa.

Literatúra: Slov. divadlo, 6, 1959, s. 481 – 494; Javisko, 32, 2000, č. 1, s. 34 – 35.

BORZOVÁ, Alžbeta (rod. Páthóová)

ekonómka, vysokoškolská učiteľka
1. 3. 1955 Bratislava – 17. 10. 1999 Bratislava

V r. 1974 – 1979 študovala politickú ekonómiu na ekonomickej fakulte št. univerzity v Rostove nad Donom, r. 1986 absolvovala špecializované štúdium pedagogiky, Ing., 1984 CSc., 1996 doc. V r. 1979 – 1996 odborná asistentka na Katedre pedagogiky, potom na Katedre politickej ekonómie, neskôr Katedre národohospodárskych teórií a hospodárskych dejín a na Katedre všeobecnej ekonomickej teórie a hospodárskych dejín Národohospodárskej fakulty Vysokej školy ekonomickej, resp. Ekonomickej univerzity v Bratislave, r. 1994 krátko poslankyňa Národnej rady SR, od r. 1996 vysokoškolská učiteľka a vedúca Katedry teórie financií, súčasne prodekanka pre vedu a výskum na Fakulte financií Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Vo vedeckovýskumnej a pedagogickej činnosti sa v prvom období venovala politickej ekonómii, zvlášť politickej ekonómii socializmu. R. 1986 spoluautorka vysokoškolských učebných textov Politická ekonómia socializmu a neskôr učebnice Politická ekonómia (1990). Na svoj výskum nadviazala aj dizertačnou prácou z r. 1989 Socialistické spoločenské vlastníctvo (teoreticko-metodologické otázky). V ďalšom období sústredila svoju pozornosť na všeobecnú ekonomickú teóriu a jej rozbor, r. 1991 vydala v spoluautorstve vysokoškolské skriptá Všeobecná ekonomická teória a 1993 Základy všeobecnej ekonomickej teórie, r. 1994 v spolupráci so S. Grohmannom a s J. Mašlánim skriptá Kvantitatívna analýza vo všeobecnej ekonomickej teórii, ktoré r. 1996 dopracovali a vydali ako vysokoškolskú učebnicu. R. 1996 sa habilitovala prácou Privatizácia ako predpoklad hospodárskej transformácie Slovenska. Pre študentov fakulty vydala ako spoluautorka r. 1997 príručku Úvod do teórie financií a meny, ktorú r. 1998 dopracovala a vydala ako vysokoškolskú učebnicu. V 90. rokoch vstúpila do politiky ako podpredsedníčka Strany demokratickej ľavice, články z politickej problematiky publikovala v periodikách Práca, Majetok, Smena,

Nové slovo bez rešpektu, Ekonomické rozhľady, Vedecké riadenie, Új Szó, Ekonomický časopis a i. R. 1995 signatárka Maďarského ľudového hnutia.

Literatúra: Archív NE tazník a i. dokumenty

BOSÁČKOVÁ, Eva

botanička, ochranárka prírody
9. 6. 1933 Bratislava – 5. 9. 1987 Lehnice

V r. 1953 – 1957 študovala geobotaniku a systematiku rastlín na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave, 1968 RNDr. V r. 1957 – 1961 pracovníčka virologického laboratória Št. vedeckého veterinárneho ústavu, oblasť biologická odboru karantény a ochrany rastlín v Ústrednom a skúšobnom ústave poľnohospodárskom a agrolaborantka Strojovej a traktorovej stanice, 1961 – 1987 botanička v Slov. ústave pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave. Vo vedeckovýskumnej činnosti sa zamerala na geobotaniku a ochranu rastlín, floristicky a fytoecologicky spracovala viaceré vzácne slatinné a rašelinové biotopy Slovenska, vypracovala desiatky odborných návrhov na maloplošné chránené územia a zaslúžila sa o vyhlásenie chránených území Morské oko, Kopčianske slanisko, Vinianska stráň, Račkovský luh, Ružinské jelšiny, Príslopy, Choč, Salatín, Slavkovské slanisko, Suchý vrch, Hrádocké arborétum a i. Zúčastnila sa na projekte budovania siete chránených území a krajinných oblastí, na legislatívnych procesoch št. ochrany prírody, venovala sa druhovej ochrane vzácnych a ohrozených rastlín a rastlinných spoločenstiev. Riešila výskumnú úlohu Močiarna vegetácia Slovenska, jej súčasný stav a ochrana, z výsledkov spracovala návrhy na územnú ochranu rezervácií Kláštoriské lúky, Rakšianske a Rojkovské rašelinisko, Medzi borami, Červený rybník a i., zapojila sa do výskumu prírodnej rezervácie Súľovské skaly,

zamerala sa aj na preventívne opatrenia ochrany prírody, z botanickej stránky pripomienkovala a upravovala väčšinu návrhov chránených území. R. 1981 sa podieľala na projekte budovania siete chránených území SSR do roku 2000, na tvorbe Územných priemetov ochrany prírody vo veľkoplošných chránených územiach na Slovensku, na projektoch chránených krajinných oblastí Poľana, Kysuce, Záhorie a Národného parku Nízke Tatry, v r. 1980 – 1983 na Zozname vzácnych a ohrozených druhov flóry Slovenska, r. 1984 na Súbore komplexných opatrení na zabezpečenie druhovej ochrany flóry, v r. 1984 – 1985 vypracovala Osobitné režimy ochrany pre vybrané, kriticky ohrozené druhy rastlín na Slovensku. Spoluautorka kníh s tematikou územnej ochrany Chránené územia a prírodné výtvory Slovenska (1971), Súľovské skaly (1974), Národné parky, rezervácie a iná chránená území prírody v Československu (1977), prvej ochrany publikácie na Slovensku Atlas chránených rastlín (1978), obrazového albumu Chránené rastliny ČSSR 1 – 3 (1981) a i. Vedecké štúdie uverejňovala v odborných časopisoch a zborníkoch Biológia, Čs. ochrana prírody a i. Členka Slov. botanickej spoločnosti pri SAV.

Literatúra: *Chránené územia Slovenska*, 31, 1997, s. 48 – 49.

BOŠŇÁKOVÁ, Žofia

šľachtičná
2. 6. 1609 Šurany – 28. 4. 1644
Strečno

Príslušníčka šľachtického rodu s predikátom z Veľkého Bielu. Patria medzi malú skupinu vzdelaných a ekonomicky aktívnych žien svojej doby. Počas takmer trvalej neprotomnosti manžela Františka Vešeleného zabezpečovala hospodárstvo strečnianskeho panstva, viedla a evidovala korešpondenciu, osobitnú pozornosť venovala pomoci chudobným a trpiacim poddaným. S týmito

cieľom založila spolu s manželom xenodochium, okrem jeho stáleho udržiavania zriadila nadáciu v hodnote 1 000 zlatých, z ktorej úroky plynuli v prospech xenodochia. Zo-

mrela predčasne, ani nie 35-ročná, a pri prestavbe Strečnianskeho hradu r. 1698 našli v krypte jej neporušené telo, teplom a suchom mumifikované a také zostalo aj po prevoze do kaplnky v Tepličke nad Váhom, kde je uložené až do súčasnosti. Po jej smrti obyvatelia Strečna a okolitých dedín dávali často svojim dcéram meno Žofia, podľa nej pomenovali aj niektoré chotárne časti, čím vzdali hold svojej patrónke.

Literatúra: Kočíš, P.: *Žofia Bošňáková a Teplička nad Váhom. Považská Bystrica* 1998.

BOTŤÁNKOVÁ, Eva

historička estetiky
17. 3. 1944 Bratislava – 1. 3. 1996 Soľtý Jur

Študovala na Karlovej univerzite v Prahe, najskôr astronómiu, potom do r. 1969 estetiku na Filozofickej fakulte, PhD., 1977 CSc. Po štúdiách vedecká aspirantka v Ústave svetovej literatúry a jazykov SAV, neskôr vedecká pracovníčka Úmenovedného ústavu SAV, súčasne externe prednášala dejiny estetiky na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Popredná slov. odborníčka a zakladateľka špecializácie história esteti-

ky. Zaujímala sa o otázky vkusu, dejiny európskej estetiky, vzťah estetických teórií a astronomických modelov, diferenciálne a integračné procesy v estetike, vývin estetiky na Slovensku po r. 1945, súčasne sa systematicky venovala problematike vývoja estetického myslenia na Slovensku v 19. stor., ktorého dejiny sa jej podarilo zrekonštruovať a poskytnúť o ňom a jeho hlavných predstaviteľoch ucelený obraz. Výsledky bádania publikovala v štúdiách vo viacerých periodikách (*Ars*, *Filozofia*, *Romboid*, *Slov. literatúra* a i.), neskôr autorka a spoluautorka odborných prác z danej problematiky. V *Tatarkiewiczových Dejinách estetiky* (1985 – 1991) spracovala úvody a niektoré kapitoly, r. 1992 vydala príručku *K prameňom estetického myslenia na Slovensku*, ktorú neskôr prepracovala na vysokoškolskú učebnicu a r. 1995 vydala ako jedno zo základných diel kultúrnych dejín Slovenska, r. 1993 spracovala odbornú publikáciu *Cestami k slovenskej estetike*.

Literatúra: *Ars*, 1995, č. 2 – 3, s. 258 – 259.

BRESTENSKÁ, Elena

maliarka, ilustrátorka
23. 11. 1948 Bratislava – 11. 5. 1994 Bratislava

Vnučka → Eleny Brestenskej-Gesayovej. V r. 1964 – 1968 študovala aranžérsko-výstavný odbor na Strednej škole umeleckého priemyslu u R. Filu, 1969 – 1975 na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave na oddelení monumentálnej maľby u F. Gajdoša a na oddelení voľnej grafiky a knižnej ilustrácie u O. Dubaya. R. 1968 výtvarníčka v divadelných dielňach, od 1975 maliarka v slobodnom povolaní v Bratislave. Maľovaníu sa venovala od detstva, k tvorbe ju podnietili rodné tradície a kontakty s umeleckými kruhmi. Jej vývinovú dráhu usmernili D. Milly, P. Matejka a F. Gajdoš, čerpala z tvorby L. Fullu a A.

Brunovského, nesko-
ve podnety pretvá-
výtvarného prejav-
zdrojom jej inšpirá-
ľudia, zvieratá, pow-

územného kraja, naj-
ny, kde preživala s-
absolvovaní vysoko-
prírodné motívy v i-
zích maľovaných r-
metradíciým spó-
zlaté fólie, sadru a
1976: *Insektum*.
1990: cyklus *Vari-
motívy*. Motívy zia-
zaviedla do výbarne-
mami geometrick-
farebnosti a výraz-
tivy *Husenica*. Mo-
1979: *Chrobák*.
a 80. rokoch spa-
s architektúrou, tu-
táto realizácie (re-
namika pre vstup-
liladnej školy v Čes-
na keramická kon-
vane ženy vo vest-
publikáciu *Derero*
v Bratislave. 1977:
*Sily prírody v jed-
Vavrove nad Top-
maľby a prírody m-
a keramika v Slo-
hanci. 1985 – 198-
maľba výrazne mes-
tencie. Ilustrovala
ních a časopisoc-
ník, *Zemčička*, vye-
ofie pre *Domovú p-
pre *Handlovú kn-
a *Výšňákovu Alu****

sa zúčastnila na budovaní
ho fondu Stredoslov. mú-
erala sa najmä na oblasti
ia. Podpoľania a okolia
ystrice, v ktorých podniká-
ne výskumy. Venovala sa
iu zbierkových predmetov
nografie, ňou vyhotovené
čné karty boli podkladom
špecializovaných súpisov
ných zbierok Fontes. Po-
na príprave výstav národno-
harakteru, z ktorých nie-
prezentované i v zahraničí.

Múzeum, 36, 1991, č. 3,

DAXNEROVÁ, Viera (rod.
i)

datelka, ochotnícka he-

1992 Tisovec – 11. 3. 1962

ava

ení meštianskej školy

ako herečka v Slov. spe-
Martine, od r. 1912 žila

tsville, Pittsburgh, PA,

árate na Slovensko od

ička v Martine, od 1930

ve. po 1945 pracovníčka

a v Martine. Znalosti z an-

uzila v prekladateľskej

ložila čitateľsky úspešné

ické a americkej litera-

ontéová, P. S. Bucková,

onin, J. Stein-

. M. F. Crawford,

Maugham a i.).

venovala ochot-

žinnosti v Slov.

ve sivarňovala postavy

ladých žien v hrách slov.

ch autorov (Julka v Schmid-

eauchezovom Tajomstve

by. Elena vo Fredrovej Je-

e. Ružena v Birch Pfeif-

žene a Ruženke, Zuzka

ho Statkoch-zmätkoch,

berkovom Jedenástom

i.).

Turzo. I.: Maják v tme.

4. s. 240.

BŽOCHOVÁ, Perla (rod. Oravská)

prekladateľka

18. 11. 1935 Košice – 6. 1. 1999
Bratislava

R. 1953 absolvovala gymnázium
v Žiline, v r. 1953 – 1958 študovala
nemčinu a slovenčinu na Filozofic-
kej fakulte UK v Bratislave. Od r.
1958 jazyková redaktorka, neskôr

vedúca redaktorka prekladovej lite-
ratúry vo vydavateľstve Slov. spiso-
vateľ v Bratislave. Po r. 1970 mala
zákaz publikovať, jej preklady vychá-
dzali pod cudzími menami. Prekla-
dala najmä diela významných repre-
zentantov nemeckej, rakúskej, švaj-
čiarskej a lužickosrbskej literatúry
20. stor. Svoju pozornosť sústredila
najmä na preklady psychologických
románov autorov Ch. Heina, F. Kaf-
ku, G. Graza, F. Dürrenmatta, M.
Walsera, S. Lenza, E. M. Remarqua,
S. Zweiga, H. Bölla, I. Bachmanno-
vej a i., spoločenských (T. Fontane),
dobrodružných (K. May), dievčens-
kých (P. Broch) a historických ro-
mánov (E. Ludwig), tiež divadelných
hier a rozprávok. Pripravila výber
z nemeckých poviedok 20. stor. Dni
a noci Nemecka (1965). Preložila
više 50 diel z nemeckej jazykovej
oblasti. Jej preklady boli ocenené
doma i v zahraničí, r. 1988 získala
Cenu Jána Hollého, 1989 Cenu bra-
tov Grimmovcov, 1994 vyznamená-
nie 24. kongresu IBBY v Seville. Od
r. 2000 Slov. spoločnosť preklada-
tov umeleckej literatúry udeľuje mla-

dým prekladateľom Cenu Perly Bžo-
chovej.

Literatúra: *Národná obroda*, 10, 11,
1. 1999, s. 8; *Sme*, 7, 12. 1. 1999,
s. 5.

CAJCHANOVÁ, Mišela

choreografka, divadelná peda-
gogička
26. 1. 1946 – 13. 1. 1996 Švéd-
sko

R. 1968 emigrovala do Švédska.
Najskôr pôsobila v Pantomimickom
divadle M. Sládka, neskôr sa špecia-
lizovala na výučbu tanca a pohybu
na vysokej škole divadla a opery
v Göteborgu, súčasne sa ako chore-
ografka a režisérka venovala činoh-
re, opere a muzikálu. Výrazná ume-
lecká osobnosť s citom pre možnos-
ti pohybu a pohybového výrazu, kto-
rý využívala pri tvorbe divadelných
predstavení. R. 1986 režírovala s P.
E. Ohnom v histórii prvú operu vô-
bec na Vädstenaakademii Don Ju-
an, neskôr režisérsky naštuodovala
Pathelina od W. Josepha v Nor-
landskej opere, r. 1994 choreogra-
ficky s E. Bergmanovou Lorcovu
Krvavú svadbu v divadle Dramaten
v Štokholme a i. Svoje umelecké
schopnosti využívala aj pri pedago-
gickej činnosti, pod jej vedením boli
naštuodované mnohé študentské
predstavenia, jedným z najznámej-
ších bol historický tanec, kde využi-
la spojenie historických tancov, stre-
dovekej hudby a Shakespearo-
vých sonetov do celku, v ktorom
pohyb, hudba a slovo dostali scéni-
ký výraz.

Literatúra: *Teatro*, 2, 1996, č. 2, s. 35.

CEBOCLIOVÁ, Pavla

autorka memoárov
24. 1. 1885 Vyšný Kubín – 16. 3.
1971 Svitavy, Česko

Po skončení ľudových škôl vo Vyš-
nom Kubíne a v Bystričke pri Marti-

ne pracovala od r. 1896 ako slúžka
v Dolnom Kubíne, od 1903 v Buda-
pešti, potom vo Viedni, po 1918
pôsobila v Zastávke (okr. Brno-vi-
diek), od 1945 vo Svitavách. Autor-
ka memoárov, ktoré vyšli r. 1967
pod názvom *Osudná karta*, kde
podľa vlastných životných skúsenos-
tí spísala spomienky zo svojho živo-
ta a podala svedectvo o detstve vo
Vyšnom Kubíne a o rokoch stráve-
ných v službách v Dolnom Kubíne,
Budapešti a vo Viedni na prelome
19. a 20. stor.

Literatúra: *Pripomíname si výročia
osobností Oravy. Dolný Kubín 1999*,
s. 37.

CEJPEKOVÁ, Juliana (rod. Kostolá-
nyiová)

pedagogička, vysokoškolská uči-
telka
15. 6. 1942 Levice – 9. 10. 2000
Banská Bystrica

R. 1964 absolvovala štúdium pedago-
giky a ruského jazyka na Filozofic-
kej fakulte UK v Bratislave, PhDr.,
1986 CSc., 1997 doc. V r. 1964 –
1968 učiteľka na strednej pedago-
gickej škole v Trebišove, 1968 –
2000 vysokoškolská učiteľka na Ka-
tedre pedagogiky a psychológie, po-
tom na Katedre elementárnej a pred-
školskej pedagogiky na Pedagogic-
kej fakulte Univerzity Mateja Bela
v Banskej Bystrici. Popredná odbo-
rníčka v oblasti predškolskej pedago-
giky a všeobecnej didaktiky, autorka
monografických publikácií, vysoko-
školských učebných textov, vedec-
kých prác v odborných periodikách,
množstva populárno-odborných
článkov a prednášok. V 80. rokoch
sa sústredila na všeobecnú didakti-
ku, r. 1986 obhájila kandidátsku di-
zertáciu na tému *Efektívnosť vyučo-
vania z hľadiska použitých metód na
stredných odborných učilištiach*.
Zamerala sa hlavne na efektívnosť
vyučovacieho procesu, aktivizujúce
metódy vyučovania, neskôr na vše-
obecnú didaktiku pre učiteľov 1.
stupňa základných škôl. Výsledky

vedeckov
v monogr
stupní zá
daním vy
textov Zál
pre štude
základne
skúsenos
periodiká
bilitačne
didaktiky
učiteľov
Tému pri
vých závi
ných škô
ticky spo
Cejpeko
snaženia
ských uč
budúceh
vencii dr
V druhej
zívne zač
skej ped
rou sa za
študijné
dagogik
prednáš
2001 zá
zvom Pe
veku. Ak
Škola do

Literatúr
2001, č.

CEJPKO
ekon
telka
9. 9.
1994

V r. 195
podársk
1962 na
sokej šk
1962 In
V r. 196
kombin
ekonom
tva, 19
Stavebn
ly techn
sa otázl
stavebn

z Ríma, Horizont, Kanadský Slovák, Pohľady a i.) vydala básnické zbierky Trnistou cestou (1989) a Na prelome rokov (1994), ktoré sú intímnu rekapituláciou vlastného života. V jej poézii sa harmonicky prelína citlivý svet nostalgie s kresťanskou vierou a novou nádejou pre rodné Slovensko.

Literatúra: Cabadaj, P.: Pošlem domov srdca kúsok. Martin 1997, s. 119 – 122; Slov. národné noviny, 10 (14), 1999, č. 8, s. 5.

ĎURDIAKOVÁ, Judita

herečka

14. 2. 1948 Horná Štubňa – 5. 2. 1992 Bratislava

V r. 1963 – 1966 študovala na Strednej všeobecnovzdelávacej škole, 1966 – 1970 na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Po štúdiách členka činohry SND v Bratislave. Predstavitelka drobných žánrových postáv s výrazným stícké stvárnenie vo Vampilovej (1971), Taisia v hre edvečer, Maturina (1971), Juanovi, Marienka v Solovičovej Veži nádeje (všetky 1972), Polina v hre B. Vasilieva Pokojný úsvit (1973), Dievča v muzikáli E. Brylla Na skle maľované (1974), Chyžná v Shawových Domoch pána Sartoria (1975), Mária Vasilievna v Tolstého Živej mŕtvoľe (1976), Káta v hre A. P. Čechova Platonov (1979), Risela v hre J. Benaventa Ako stvorit záujmy (1980), Natália v hre napísanej podľa Voltairovej novely Candide alebo Optimizmus (1982), Borková v hre H. von Kleista Princ Fridrich Homburský (1983), Sekretárka v Horvathovom Figarovom rozvode (1984), Lady Percyová v Pirandellovom Henrichovi IV. (1985), Vysoké dievča v Lorcovej Krvavej svadbe (1987), Nanie Taylorová v Maughamovom Sladkom domove (1988) a i. Spolupracovala s televíziou, rozhlasom a filmom. Z jej filmografie sú známe postavy Zuzky v Skrytom prameni

(1973), Sestričky v 10 % nádeje, Macákovej v Svákovi Raganovi 1 – 3, Zdravotnej sestry v televíznej hre Rok má šesť dní 1 – 3 (všetky 1976), Učiteľky materskej školy v Advokátke (1977), Ninky v Mišovi (1979), Vincovej matky v hre Otec ma zdieľá tak či tak (1980), Hanky Zavřelovej v Zralom víne (1981) a i.

Literatúra: Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1. Bratislava 1989, s. 339; Archív NBIÚ SNK (dotazník).

ĎURIŠOVÁ, Helena (rod. Gajdošová)

ľudová maliarka

23. 8. 1914 Domadice – 11. 7. 1976 Bratislava

Základné vzdelanie získala a pôsobila v Domadiciach. Venovala sa ornamentálnej maľbe a figurálnym kompozíciám. Obrázky inšpirované životom a prácou na dedine boli dynamické, často s nádychom humoru, odrážali jej prirodzené výtvarné nadanie. Vo svojej tvorbe využívala rôznorodý podkladový i tvarový materiál (papier, plátno, drevo, porcelán, plast a i.), celkovo ju charakterizuje rozkolísaná úroveň.

Literatúra: Ars populi 2 (8), 1985, s. 167 – 169.

ĎURIŠOVÁ, Irena (rod. Cavarová)

verejná a politická činiteľka

26. 3. 1918 Pitvaros, Maďarsko – 11. 12. 1999 Bratislava

Študovala na gymnáziu, r. 1955 absolvovala Vysokú stranícku školu v Slapoch. Pôsobila v Rimavskom Brezove, Rimavskej Sobote, Banskej Bystrici a v Bratislave. Účastníčka protifašistického odboja. Po r. 1945 sa venovala funkcionárskej práci v straníckom aparáte: 1946 – 1949 pôsobila v straníckych funkciách v Rimavskej Sobote, 1949 – 1951 predsedníčka Krajského výboru KSS v Banskej Bystrici, potom v Bra-

tislave: 1951 – 1960 ako podpredsedníčka SNR, 1962 – 1970 členka Ústredného výboru KSČ, 1949 – 1968 Ústredného výboru KSS, Ústrednej a revíznej komisie KSS, 1969 – 1970 poslankyňa Snemovne národov Federálneho zhromaždenia. Od r. 1949 pracovala v ženskom hnutí, aktívna pracovníčka zväzu žien, kde zastávala rôzne funkcie: 1952 – 1967 predsedníčka Výboru čs. žien na Slovensku, 1967 – 1968 Slov. výboru Čs. zväzu žien, 1969 – 1970 Ústredného výboru Slov. zväzu žien. V r. 1953 – 1970 členka Medzinárodnej demokratickej federácie žien. R. 1970 bola z politických dôvodov odvolaná z funkcií.

Literatúra: Pokrokové ženské hnutie na Slovensku 1918 – 1980. Bratislava 1984, s. 351.

EHLERSOVÁ, Margaréta

spisovateľka

1888 Holumnica – 17. 2. 1967 Mannheim, Nemecko

Pôsobila ako učiteľka vo Veľkom Slavkove, kde sa spolu s manželom Ernstom Ehlersom venovala kultúrnej činnosti a ochotníckemu divadlu. Neskôr pôsobila v Bratislave, kde publikovala poviedky v Evangelischer Kreutzkalender (1925 – 1928), po r. 1945 žila v Nemecku. Písala poviedky v spišskom nemeckom nárečí a divadelné hry, ktoré obohacovali repertoár spišských ochotníkov. Čerpala v nich námety zo života spišského ľudu a pranievala ľudské neduhy. V hre Zu Branderburgers (1923), ktorú uverejnila v kežmarských novinách Karpathen-Post a ktorá mala premiéru vo veľkom Slavkove, podala obraz škodlivosti alkoholizmu. Hra Der näuble Freier (1919) je príbehom namysleného dedinského čerta, Der hebsche Knaicht (1920) zachytáva problematiku amerických vystahovalcov, Der Herr Professor (1922) kritizuje stavovské rozdiely a v hre Das Frankelchen (1924) sa vysmieva z povier a šarlatánstva. V prozaickej tvorbe, podobne ako v dráme, sa

rej Pazove. Po r. 1918 spolupracovala so Živenou, v r. 1919 – 1920 jej tajomníčka v Banskej Bystrici, zakladateľka jej odborov v Slatine, Lubietovej a v Slovenskej Lupči.

Literatúra: Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry 1. Liptovský Mikuláš 1997, s. 73.

FARKAŠOVÁ-DRAGOŠOVÁ, Žofia
(rod. Dragošová)

ľudová rozprávačka
24. 12. 1905 Nagybánhegyes,
Maďarsko – 1997 Nagybánhegyes,
Maďarsko

Pochádzala zo slov.-rumunskej rodiny. Celý život prežila v Nagybánhegyesi. Predstaviteľka súčasnej prozaickej tradície, reprezentantka bilingvistických nositeľov ústneho podania, väčšinu svojich príbehov reprodukovala v slov. aj v maďarskom jazyku. Podstatnú časť jej rozprávačského repertoáru tvoria žartovné rozprávky, kratšie humorné príbehy a vtipy, poverové poviedky, ľudové balady, povesti a piesne, často prispôbujú sa prostrediu aj príbehy s politickým a sociálnym podtónom. Jej príbehy charakterizuje pestrá a mimoriadne pútavá ľudová reč s výraznými jazykovými svojráznosťami. R. 1984 vyšli jej rozprávky knižne pod názvom Rozprávky ňaničky Žofky – Zsofka néni meséi.

Literatúra: Krupa, A.: Rozprávky ňaničky Žofky – Zsofka néni meséi. Békešská Čaba 1984, s. 6 – 71.

FEDELEŠOVÁ, Margita (rod. Borecká)

biochemička
18. 6. 1925 Bratislava – 16. 12. 1975 Berlín, Nemecko

V r. 1935 – 1943 študovala na gymnáziu, 1954 – 1959 na Chemickej fakulte Slov. vysokej školy technickej v Bratislave, 1959 Ing., 1965 CSc. V r. 1944 – 1945 pracovníčka che-

mických závodov Dynamit Nobel, 1945 – 1946 AGIEX-u, 1951 – 1958 Ústredného kontrolného a revízneho ústavu poľnohospodárskeho, 1959 – 1975 samostatná vedecká, potom aj vedúca pracovníčka Ústavu experimentálnej chirurgie SAV v Bratislave. V Ústave experimentálnej chirurgie založila a viedla biochemické laboratórium, ktoré sa pod jej odborným vedením rozrástlo na oddelenie biochémie. Vo vedeckovýskumnej práci sa zamerala na štúdium metabolizmu myokardu, resp. metabolických zmien počas operácií srdca a v pooperačnom období, spolu s pracovným tímom sa sústredila na problematiku metabolického vplyvu mimotelového obehu krvi na organizmus a jeho reguláciu. Touto problematikou sa zaoberala aj vo svojich prvých vedeckých prácach prednesených na domácich i zahraničných podujatiach. Od r. 1963 sa venovala riešeniu čiastkových výskumných úloh, kde najvýznamnejšie výsledky dosiahla s aplikáciou exogénneho ATP do tkaniva srdca, a to z nového aspektu anoxického metabolizmu za hypotermických podmienok. Výsledky výskumu vydala knižne v odbornej práci The Influence of the Exogenous ATP on the Heart and the Possibilities of its Surgical Applications (1968). Pozoruhodné výsledky dosiahla i pri štúdiu regulácie funkcií subcelulárnych membránových štruktúr. Autorka alebo spoluautorka prác: Forum cardiologicum 13. Struktur und Stoffwechsel des ischaemischen und hypoxischen Myokards (1970), Les Surcharges Cardiaques, Metabolism of the Hypoxic and Ischaemic Heart (obe 1972), Pharmacology of the Heart Muscle (1975) a i. Autorka vyše 90 štúdií a odborných článkov, z toho vyše 70 publikovaných v zahraničných odborných časopisoch (Čs. fyziologie, Cardiology, Experimentelle Chirurgie, Cardiovascular Research, Scripta Medica, Pflügers Archiv, Journal Cardiovascular Surgery, Biochemical Pharmacology, Canadian Journal of Biochemistry a i.). Zúčastňovala sa na vedeckých sympóziách a konferen-

ciách v Nemecku, Rakúsku, Nórsku, Dánsku, Švédsku, Španielsku, Veľkej Británii, byvalom ZSSR. Zakladajúca členka Sekcie teoretickej kardiológie pri Čs. lekárskej spoločnosti J. E. Purkyňu, členka Slov. lekárskej spoločnosti, Slov. biochemickej spoločnosti pri SAV, od r. 1961 členka Federation of European Biochemical Societies, od 1968 členka International Study Group for Research in Cardiac Metabolism v Cambridge. Zakladateľka a predsedníčka základnej organizácie Zväzu slov. žien pri Ústave experimentálnej chirurgie SAV.

Literatúra: Bratislavské lekárske listy, 65, 1976, č. 6, s. 694 – 695; Archív NBIÚ SNK (dotazník).

FEJDIOVÁ, Viera (rod. Kl

prekladateľka, učiteľka
15. 4. 1912 Báčsky Pe
Srbsko – 7. 12. 1969 Bra

Gymnázium absolvovala v Báčskom Petrovci, v r. 1930 – 1935 študovala francúzsky a srbochorvátsky jazyk v Belehrade. Po štúdiách gymnaziálna učiteľka v Pljevlji a v Báčskom Petrovci, r. 1942 sa presťahovala do Bratislavy, kde do 1965 vyučovala slov. jazyk, neskôr aj francúzštinu. V prekladateľskej činnosti sa venovala prekladom srbskej, bosnianskej, čiernohorskej a chorvátskej literatúry. Debutovala prekladom psychologicko-realistického románu chorvátskeho spisovateľa M. Budaka Musinka (1944). R. 1948 preložila povojnové Partizánske rozprávky od srbsko-bosnianskeho humoristu B. Čopíca, súčasne s D. Topolskou pracovala na novom preklade románu Nečistá krv od B. Stankovića (1949). R. 1958 spolu s ňou preložila spoločenský román o rozčarovaní a revolte poprevratovej generácie Skosené pole, r. 1965 jej vyšiel preklad najlepšieho vojnového románu čiernohorskeho spisovateľa M. Lalića Hora nárekov a r. 1967 knižka poviedok L. K. Lazarevića Pri studni, r. 1970 pútavý román z prostredia

ciálnej a spo-
v ktorých domi-
s ňou viazané
v nasledujúcich
zbierku o ďalšie
jší úspech do-
rozpráváním Tri
40), ktorým sa
dži autorov lyri-
rom na pozadí
ituácie stvární-
o trojuholníka
y, kde napokon
ento príbeh pri-
atmosféru ludo-
dámosti, poda-
m a poetickým
v mnohých vy-
ložené do via-
jazykov. Otvore-
nej svetovej voj-
le Olovený vták
ted ju prepustili
isala novelu Tri
2) a rozhlasovú
1942). V široko
rickom románe
stky zobrazila
stencie Novo-
šetkými znakmi
očnosti so sil-
nábom, v kto-
ú oblasť spolo-
ch aspektov ži-
povojnovej at-
a o povstalecký
ch (nedokonče-
Zuzana (1949)
ánové projekty
nutie). V ďalšej
ala spomienko-
kým románom
(1956), detskou
y list (1963), ro-
stva Ariadnina
ným dielom bol
ženského kolek-
skom podniku,
a druhú svetovú
1974). Pre skla-
o spracovala lib-
balada (1959),
rsovanú Baladu
(1980). Spora-
ublicistike, pre-
Šramek, K. Ča-
Erben). Tri gaš-

tanové kone a Babylon boli spraco-
vané ako televízne filmy.

Literatúra: Šteuček, J.: *Nezbadané prózy*. Bratislava 1971, s. 75 – 101.

FILKUSOVÁ, Mária (rod. Sásiková)

lexikografka
8. 9. 1927 Banská Bystrica – 11.
6. 1996 Bratislava

V r. 1938 – 1946 študovala na gym-
názium v Brezne, 1946 – 1951 ruštinu
a angličtinu na Filozofickej fakulte
SÚ v Bratislave. Absolvovala viaceré
študijných a pracovných pobytov

v Moske. V r. 1951 – 1952 pracov-
níčka Jazykovedného ústavu SAVU,
1952 – 1954 Ústavu slov. jazyka
SAVU, resp. SAV, 1954 – 1963 Čs.-
sovietskeho inštitútu, 1964 – 1973
Ústavu svetovej literatúry a jazykov,
1973 – 1989 vedecká pracovníčka
Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV
v Bratislave. Venovala sa lexikogra-
fii, najmä koncepcii dvojjazyčných
slovníkov. Spolu s A. V. Isačenkom,
M. O. Malíkovou, E. Sekaninovou
a i. prispela k vytvoreniu teoretic-
kých i praktických predpokladov
rozvoja modernej slov.-ruskej lexiko-
grafie. Zúčastnila sa na príprave
a tvorbe všeobecných i špeciálnych
prekladových slovníkov od najmen-
ších – vreckových až po veľké, tzv.
akademické. Prvým z týchto slovní-
kov bol Príručný slovník rusko-slo-
venský (1952). Od r. 1960 spolupra-
covala na veľkých akademických

slovníkoch: Veľký rusko-slovenský
slovník 1 – 5 (1960 – 1970) a Veľký
slovensko-ruský slovník 1 – 6 (1979
– 1995), pri spracovávaní prvých 4
zv. viedla autorský kolektív. Podieľa-
la sa na tvorbe stredných dvojjazy-
čných slovníkov, určených najmä
školám: Rusko-slovenský slovník
(1960, 1964, 1989, 1995), Slovac-
ko-ruský slovar (1976), Základný
rusko-slovenský slovník (1984).
Spolupracovala aj na Rusko-sloven-
skom a slovensko-ruskom vrecko-
vom slovníku, ktorý vyšiel v 11 vyda-
niach (1961 – 1987); Karmannýj
slovacko-ruskij i rusko-slovackij
slovar vyšiel v 4 vydaniach v Moskve
(1971 – 1982). Spoluautorka kon-
verzačných príručiek, Rusko-sloven-
ského frazeologického slovníka
(1998) a viacerých učebníc. Zúčast-
nila sa na rusko-slov. lexikografic-
kom výskume, jeho výsledky prezen-
tovala na vedeckých konferenciách
a seminároch. Venovala sa aj otáz-
kam jazykovej kultúry, spolupra-
covala na rozhlasovej relácii Jazyková
poradňa. Z ruštiny prekladala prózu,
odborné publikácie a články; štúdie
publikovala v zborníkoch a časopi-
soch Kultúra slova, Ruštinár, Slavica
Slovaca a i. Od r. 1953 tancovala
v súbore Lúcnica. Členka Ústredné-
ho výboru Slov. zväzu žien. Význa-
menaná za aktívitu v ženskom hnu-
tí, Pamätnou medailou SAV a zlatým
odznakom Jazykovedného ústavu
Ludovíta Štúra SAV.

Literatúra: Dvonč, L.: *Slovenský ja-
zykovedci*. Martin 1987, s. 202 –
205; *Slavica Slovaca*, 31, 1996,
č. 2, s. 165 – 171; *Archív NBIÚ SNK
(dotazníky a i. dokumenty)*.

FLEISMANNOVÁ, Gizela

organizačná pracovníčka, sio-
nistka
? – 1944 Osvienčim, Poľsko

Predstavitelka ženského sionistické-
ho hnutia na Slovensku. V r. 1942 –
1944 viedla spolu s J. Knöpfelma-
novou sionistickú organizáciu žien
Women's Internacional Zionist Or-

ganisation (WIZO), ktorá zohrala
významnú úlohu pri záchranných
akciách počas deportácií Židov do
koncentračných táborov v období
holokaustu. Vo funkcii vedúcej od-
boru pre emigrantov v židovskej
rade viedla a rozvíjala korešponden-
ciu so svetovými židovskými organi-
záciami, podávala im správy o pod-
mienkach európskeho židovstva po-
čas fašistickej okupácie, informova-
la o bezprostredných výpovediach
a svedectvách z koncentračných tá-
borov, žiadala na svetové židovské
organizácie o pomoc pri záchrane
židovských občanov krajín Európy,
snažila sa získať finančné prostried-
ky v židovských komunitách na zá-
chranné operácie a zabezpečiť do-
mov osirelým židovským deťom. Na
jeseň 1944 počas masových depor-
tácií Židov do koncentračných tábo-
rov ju zatkli a poslali do Osvienčimu,
kde zahynula.

Literatúra: *Tragédia slovenských Ži-
dov*. Banská Bystrica 1992, s. 27,
29, 126.

FLÖGLOVÁ, Anna (rod. Ivanková)

ochotníčka herečka, cimbalistka
6. 12. 1883 Martin – 29. 4. 1946
Bratislava

Absolvovala obchodnú školu v Bu-
dapešti. Pôsobila v Martine, Prahe,
Záhrebe, Brne a v Bratislave. Propa-

gátorka slov. ľudovej piesne, ako
cimbalistka úspešne vystupovala

v Prahe, Brne, Záh-
vádzala na vystú-
manžela a členky
Počas pôsobenia
v Slov. spevokole.
stavy, ktoré vytvo-
v Alexandrovovej h-
(1901), Anna z Nes-
civagabundusa (19-
cháňovej Sedliack-
Eleonóra v Birch-F-
žena a Ruženka (1-
jovského hre V slo-
kladateľka klasick-
želom Arnoldom F-
spevákoma a režisé-
vala na prekladoch

Literatúra: *Turzo,
Martin* 1974, s. 7.

FRICKÁ, Eva

redaktorka, no-
12. 3. 1967 Br-
1994 Wolfsburg

V r. 1981 – 1985 št-
nej knihovníckej št-
externe na Katedre
zofickej fakulty UK

r. 1986 redaktorka
rozlety, Kamarát. Z-
od 1992 v redakcii
V priebehu svojej d-
torskej a novinárske-
riavala najmä na a-
mladých ľudí, ich
nie, zaujímala sa o
neho a spoločens-

GROEBLOVÁ, Ludmila

spisovateľka, literárna kritička
19. 4. 1884 Holíč – 14. 9. 1968
Praha, Česko

Vzdelanie získala na lýceu v Brne a r. 1908 absolvovala štúdium nemčiny a francúzštiny na filozofickej fakulte univerzity v Prahe, potom na univerzite v Grenobli. V r. 1922 – 1938 učiteľka na obchodnej akadémii v Bratislave, od r. 1938 žila v Prahe. Predstaviteľka Slov. moderny reprezentovanej I. Kraskom, I. Gallom a F. Votrubom. Už ako študentka v Prahe sa aktívne zúčastňovala na práci akademického spolku Detvan, publikovala pod pseud. Ludmila Oseniská. Jej prozaickú a poetickú tvorbu ovplyvnila najmä severská literatúra, hlavne K. Hamsun. Tematicky sa zamerala na problematiku ľudských vzťahov zo psychologického aspektu, kde dominuje mestská proveniencia a individualistický hrdina, často zobrazovala motív sklamania, zrad, dezilúzie a nenaplnenosti života. V periodikách Dennica, Slov. pohľady, Slov. denník a i. uviedla súbor lyrických básnických miniatúr, svedčiacich o výraznej senzibilite a kultivovanosti. Autorka novely On (Dennica, 1907), ktorá vznikla pod vplyvom Kraskovej novely Naši. Propagátorka diela Timrava, esejisticky interpretovala jej tvorbu z hľadiska Slov. moderny v štúdiu Timrava a jej novely (Slov. pohľady, 1906). I. Krasko vyjadril svoj vzťah k nej v básni List slečne L. G. (Slov. pohľady, 1906).

Literatúra: *Encyklopédia slovenských spisovateľov 1. Bratislava 1984, s. 174 – 175.*

GRŮFOVÁ, Marta

onkologička
29. 3. 1936 Komjatice – 7. 2.
1997 Bratislava

Do r. 1966 študovala na Chemickej, resp. Chemickotechnologickej fakulte Slov. vysokej školy technickej

v Bratislave, 1966 Ing., 1971 CSc., 1988 DrSc. V r. 1978 – 1979 absolvovala študijný pobyt v Dánsku, 1988 – 1990 v USA, vo Švédsku a vo Veľkej Británii. V r. 1966 – 1997 vedecká pracovníčka, neskôr vedúca oddelenia vírusovej onkogenézy a vedecká sekretárka Ústavu experimentálnej onkológie SAV v Bratislave. Vo vedeckovýskumnej činnosti sa zamerala na štúdium podstaty mechanizmov premeny normálnej bunky na nádorovú, od klasickej retrovirologie prešla postupne cez modely vtáčích a zvieracích cicavčích buniek k výskumu ľudských nádorov, pričom používala klasické experimentálne virologické metódy, moderné metódy molekulárnej biológie, imunológie, vrátane prípravy monoklonálnych protilátok, i charakterizáciu špecifických bielkovín zúčastňujúcich sa na transformácii buniek, skúmala vírusové a bunkové gény. Vedeckými výsledkami obohatila súčasné poznávacie procesy mechanizmov nádorovej premeny, zistila a charakterizovala nový D-typ retrovírusu. Venovala sa aj zakladaniu a podrobnej charakterizácii bunkových línií z ľudských nádorov, rozšírila základné poznatky o úlohe niektorých makromolekúl v modulácii rastu a proliferácie nádorových buniek v podmienkach in vitro. Výsledky výskumnej činnosti uverejnila vo vyše 100 vedeckých štúdiách, ktoré publikovala v domácich i zahraničných odborných časopisoch a zborníkoch Biológia, Bratislavské lekárske listy, Neoplasma a i. Školiteľka diplomantov a aspirantov, členka komisie pre obhajoby kandidátskych a doktorských dizertačných prác v odboroch onkológia a virológia. Organizátorka medzinárodných konferencií a sympózií (1983, 1985, 1987, 1996). Prezidentka nadácie Výskum rakoviny, členka Vedeckého kolégia SAV pre molekulárnu biológiu a genetiku, Výkonného výboru nevládnej organizácie Európska asociácia pre výskum rakoviny, od r. 1994 hovorkyňa záhrebskej iniciatívy The Zagreb Initiative for the Central and East European Human Bank Network.

Literatúra: *Správy SAV, 33, 1997, č. 6, s. 7.*

GRŮTKOVÁ, Jarmila (rod. Se

metalurgička, vysokoškolska
telka
7. 4. 1938 Rimavská Sobc
11. 1999 Košice

V r. 1952 – 1955 študovala na gymnáziu v Rimavskej Sobote, 1955 – 1960 odbor tepelné spracovanie kovov na Hutníckej fakulte Vysokej školy technickej v Košiciach, 1960

Ing., 1984 CSc. V r. 1960 – 1964 asistentka, 1964 – 1999 odborná asistentka na Hutníckej fakulte Vysokej školy technickej v Košiciach. Zamerala sa na fyzikálnu metalurgiu, najmä na výskum hliníkových zliatin, ako aj na riešenie výrobných problémov ocelových výrobkov. Odborné znalosti a skúsenosti z pedagogickej praxe využila ako autorka a spoluautorka učebníc Vlastnosti a štruktúra neželezných kovov 2 (1975) a Fyzikálna metalurgia 2 (1977), ako aj návodov na cvičenia Vlastnosti a štruktúra neželezných kovov (1980, 1982), Náuka o kovoch, Fyzikálna metalurgia (obe 1981), Fyzikálna metalurgia a medzné stavy materiálu (1985), Náuka o kovoch (1987). Odborné články publikovala v časopise Hutnícke listy a Slévárenství. R. 1984 obhájila kandidátsku prácu Fyzikálna metalurgia a medzné stavy materiálov. Členka Spoločnosti pre náuku o kovoch.

vala s martinským centrom, zo svojej domácnosti vytvorila jedno z centier národného života v dolnom Liptove. Zúčastnila sa na organizovaní slov. ženského hnutia, r. 1869

spoluzakladateľka Živeny, od 1880 členka jej výboru. Propagovala ľudové umenie, najmä výšivky, r. 1910 spoluzakladateľka a členka výboru Lipy.

Literatúra: Gregorová, H.: *Slovenská žena pri krbe a knihe*. Praha 1929, s. 131 – 132; Votrubová, Š.: *Živena, jej osudy a práca*. B. m. 1931, s. 10, 49, 292.

HOJDKOVÁ, Olga (rod. Štekláčová)

funkcionárka ženského hnutia, divadelná ochotníčka
21. 1. 1888 Belcy, Moldausko –
15. 1. 1979 Bratislava

Sesternica → Vincencie Stodolovej. Vzdelanie získala v Černoviciach a v Braile. Od r. 1906 pôsobila v Ružomberku, od 1919 v Bratislave, po 1924 v Paríži, na Sliachi a opäť v Bratislave. Organizátorka ochotníckeho divadla v Ružomberku, uvádzala hry F. Urbánka a vo vlastnom preklade hry N. V. Gogola, v ktorých aj účinkovala. V jej preklade spracovanú Gogolovu hru *Ženba* uviedlo r. 1926 SND v Bratislave. Angažovala sa aj v politike a v ženskom hnutí. Spolupracovala s V. Šrobárom, počas prvej svetovej vojny sa zapojila do ilegálnej činnosti. Funkcionárka Žive-

ny, v r. 1919 – 1924 prvá tajomníčka miestneho odboru v Bratislave, r. 1919 podpredsedníčka jej ústredného výboru.

Literatúra: Zborník z osláv 125. výročia Živeny, spolku slovenských žien v Martine. Martin 1995, s. 61 – 62, 67.

HRABLÍKOVÁ, Irena

horolezkyňa
3. 2. 1928 *Ivanka pri Dunaji* –
12. 3. 1981 Bratislava

V 50. rokoch popredná slov. horolezkyňa, v r. 1953 – 1961 členka čs. reprezentačného horolezeckého družstva, neskôr vysokohorská turistka a cvičiteľka mladých adeptov horolezectva, členka turistického oddielu TJ Lokomotíva Bratislava. Počas aktívnej horolezeckej činnosti absolvovala vo veľhorách asi 110 letných a zimných výstupov, svoj záujem sústredila najmä na Vysoké Tatry, ale navštívila aj horstvá v bývalom ZSSR, vo Francúzsku, v Nórsku (1966), Grécku (1967) a i. Jej najvýznamnejšie výstupy boli: r. 1954 prechod hlavného hrebeňa vo Vysokých Tatrách, 1955 Korosadowiczova cesta v Žltej stene, 1959 Puškášova cesta na Galériu Gánku, 1956 absolvovala výstupy vo Francúzskych Alpách, 8-krát sa zúčastnila na výpravách na Kaukaz, 1959 zdolala Elbrus, 1978 prechod hlavným hrebeňom Fägärašu v Rumunsku a i. Autorka populárno-náučných a informačných článkov, úvah a esejí v periodikách *Krásy Slovenska*, *Vysoké Tatry* a i. V r. 1953 – 1957 inšpektorka horolezeckej sekcie Slov. výboru telesnej výchovy a športu, 1967 – 1981 Vládneho výboru pre cestovný ruch. R. 1971 vyznamenaná pamätnou medailou pri príležitosti 50. výročia organizovaného čs. horolezectva a 1978 pri príležitosti 30. výročia organizovanej telesnej výchovy.

Literatúra: *Horolezectvo – encyklopédia*. Bratislava 1989, s. 126.

HRABOVSKÁ, Katarína

dramaturgička, divadelná a filmová kritička
4. 6. 1923 *Touarné* – 3. 1. 1992 Bratislava

VI. m. Klára Helméczyová. V r. 1945 – 1947 redaktorka *Národnej obrody*, 1947 – 1949 dramaturgička súboru hudobnej komédie *Novej scény Národného divadla*, 1949 – 1960 scenáristka a dramaturgička *Slov. filmu*, 1960 – 1968 redaktorka *Kultúrneho života*, 1970 – 1983 *Nového slova* v Bratislave, od r. 1983 na dôchodku. Ako divadelná a filmová kritička sledovala a hodnotila vývin divadelného a filmového umenia na Slovensku, kritické články uverejňovala v časopisoch *Film a divadlo*, *Slov. televízia*, *Javisko*, *Nové slovo*, *Nové knihy*, *Národná obroda* a i. V recenziách a hodnotiacich statiach si všímala širšie súvislosti a vývinové premeny vo všetkých druhoch dramatických umení. Mala svojský rukopis, nevyhýbala sa vyslovovaniu subjektívnych, neraz i polemických názorov. Osobitnú pozornosť venovala pôvodnej domácej dramatiky a filmovej tvorbe, publikovala rozhovory s významnými osobnosťami (P. Karvaš, Š. Králik a i.). Autorka námetu a scenára filmu o zložitej situácii na východnom Slovensku v období zakladania jednotlivých roľníckych družstiev (1956, premiéra A. Lettrich). R. 1984 vyznamenaná Cenou Zväzu slov. div. a umelcov.

Literatúra: *Národná obroda*, 3, 1992, č. 8, s. 3; *Slov. národné noviny*, 3 (7), 1992, č. 4, s. 2.

HREBENDOVÁ, Jana (rod. Bóriková)

zdravotníčka a osvetová pracovníčka
28. 6. 1812 *Humpolec*, Česko –
25. 1. 1880 *Vrbovice*

Pôsobila v Sobotišti, Prietrži, Pešti, nakoniec vo Vrbovciach. V Pešti sa

zúčastňovala na organizovaní kultúrneho života Slovákov, v r. 1848 – 1849 účastníčka revolúcie, kde zabezpečovala zdravotnícku pomoc ako ošetrovatelka ranených a chorých slov. dobrovoľníkov, začo bola uhorskými úradmi perzekvovaná a väznená. Spolu s Angličankou F.

Nightingalovou a ruským chirurgom N. I. Pirogovom patrila k zakladateľom organizovaného poskytovania prvej pomoci priamo na bojisku. Po revolúcii ukrývala hurbanovskú zástavu, písomnosti a pečať SNR. Venovala sa národno-kultúrnej a osvetovej činnosti, najmä medzi ženami a mládežou, pracovala ako ľudová lekárka, uplatňovala základné liečiteľské poznatky, ktoré si osvojila od manžela Jána Hrebendu, lekára. R. 1968 jej vo Vrbovcích odhalili pamätnú tabulu.

Literatúra: Zdravie, 36, 1980, č. 3, s. 8 – 9; Junas, J.: Lekári a spoločnosť v 19. storočí na Slovensku. Martin 1990, s. 32, 126.

HROBOŇOVÁ, Anna (rod. Kňazovičová)

osvetová pracovníčka, spisovateľka
5. 3. 1883 Veličná – 3. 4. 1949 Dolný Kubín

Matka → Eleny Hroboňovej a → Olgy Hroboňovej-Řepkovej, svokra → Anny Ludmily Hroboňovej. Vzdelanie získala v Dolnom Kubíne a na

vyššej dievčenskej škole v poľskom Tešíne. Po r. 1918 pracovníčka školského inšpektorátu v Dolnom Kubíne, potom referátu Ministerstva školstva a národnej osvetu v Bratislave. V miestach svojho pôsobenia sa venovala osvetovej práci. Autorka viacerých povestí a rozprávok (Poveš o Mačacom zámku, Poveš o Skalke, Rozprávky o Bielom vrchu, Poveš o Trninách, Poklady pod Osobitou, Poveš o Hrádku, Pytačky, Na dedine, Zemetrasenie a i.), uverejňovaných najmä v časopisoch Orava a Naša práca, v r. 1924 – 1925 aj v anglickej verzii v časopise The Little Delineator. Známa aj ako interpretka ľudových piesní a balád. Podporovala ženské hnutie, aktívna členka a funkcionárka Živeny a YWCA.

Literatúra: Čaplovič, J.: Portréty dejateľov Oravy. Dolný Kubín 1990, s. 62 – 63.

HROBOŇOVÁ, Anna Ludmila (rod. Štarková)

organizátorka ženského hnutia
18. 9. 1906 Martin – 4. 3. 1946 Martin

Nevesta → Anny Hroboňovej, švagriná → Eleny Hroboňovej a → Olgy Hroboňovej-Řepkovej, neter → Želmíry Kuchárikovej. Vzdelanie získala

na meštianskej škole a obchodnej akadémii v Martine. Predstiteľka ženského hnutia na Slovensku, v r.

1927 – 1936 tajomníčka ústredia Živeny v Martine, sústredila sa najmä na organizačnú a ľudovochovnú oblasť v celoslov. i miestnom meradle. Organizátorka osvetových kurzov a školení pre ženy a dievčatá, na ktorých aj sama prednášala. Popularizačné, informačné a náučné články publikovala v Živene a Národných novinách.

Literatúra: Živena, 36, 1946, č. 1 – 2, s. 39 – 41.

HROBOŇOVÁ, Elena

spisovateľka, ľudovochovná pracovníčka
17. 4. 1903 Istebné – 12. 9. 1961 Dolný Kubín

Dcéra → Anny Hroboňovej, sestra → Olgy Hroboňovej-Řepkovej, švagriná → Anny Ludmily Hroboňovej. Navštevovala školy v Istebnom, Dolnom Kubíne, Martine, maturovala na učiteľskom ústave v Košiciach, študovala na Vyššej škole sociálnej v Prahe. V r. 1919 – 1922 úradníčka na župnom úrade v Dolnom Kubíne, 1923 – 1924 v Martine, od r. 1924 na Povereníctve vnútra v Bratislave, v r. 1925 – 1926 na Okr. úrade v Prievidzi, 1928 – 1940 učiteľka na Štefánikovom ústave v Martine, potom inštruktorka ľudovochovných kurzov pre Slovensko. V literatúre sa presadila tvorbou s ľudovochovným zameraním. Písala drobné poviedky z dedinského prostredia, v ktorých beletristickou formou poučala o osvetových a najmä zdravotníckych otázkach, jej poviedky vydala Živena ako poučné čítanie pre ľud. V knihe Príhody deda Ranostaja (1949) popretkávala ľudské charaktery humorom a starostami každodenného života, skĺbila v nej sériu príbehov o boji proti tuberkulóze. Okrem toho vydala práce Za hriechy otcov, Z nečistoty do záhuby (obe 1931), Ako zmúdrela Klopáčková, Neduhy lomnianskych žien (obe 1932) a i. Venovala sa sociálnej, národnej a ľudovochovnej činnosti. Organizovala prednášky, na ktorých oboznamova-

škole, resp. na Hudobnej a dramatickej akadémii pre Slovensko. Ako pedagogička vychovala viaceré významné klaviristky a pedagogičky (A. Elanová-Brichtová, M. Cimprichová-Egererová, M. Dubnicajová, Z. Jakabovičová, H. Poppová-Kramárová a i.).

Literatúra: Potúček, J.: Malý slovník významných osobností mesta Bratislavy so zvláštnym zreteľom na hudobný život I. Bratislava 1969, s. 79.

KALOUDOVÁ, Helena

bibliografka, stredoškolská učiteľka
16. 9. 1917 Bratislava – 18. 1. 1956 Torusky

Po absolvovaní gymnázia študovala v r. 1936 – 1942 nemčinu a francúzštinu a 1943 – 1946 popri zamestnaní knihovníctvo a archívniectvo na Filozofickej fakulte UK, resp. SÚ v Bratislave. V r. 1942 – 1943 stredoškolská učiteľka v Zlatých Moravciach a na obchodných akadémiách v Trnave a v Bratislave, 1943 – 1956 pracovníčka katalogizačného, neskôr bibliografického oddelenia Univerzitnej knižnice v Bratislave. Od r. 1954 spoluzostavovateľka časopisu Bibliografický katalóg ČSR – Slovatelka registrov v časopise a v ročenke Slo-

Knížnica, 8, 1956, č. 2, s. 62 – 63.

KAMENICKÁ, Elena (rod. Slivkárová)

spisovateľka
31. 10. 1917 Spišské Vlachy – 4. 2. 1953 Košice

VI. m. Valéria Lukáčová. Po absolvovaní stredoškolských štúdií v Košiciach študovala na Právnickej fakulte UK, resp. SÚ v Bratislave, 1940 JUDr. V r. 1940 – 1945 pracovníčka Ministerstva hospodárstva v Brati-

slave, od r. 1945 Povereníctva priemyslu a obchodu a napokon dokumentátorka Technického múzea v Košiciach. Už počas štúdií písala básne, črty, fejtóny, poviedky a novely, ktoré uverejšňovala v časopisoch Elán, Novosti, Nový Zemplín, Plameň, Slov. politika, Slov. pohľady, v neskorších rokoch aj v Tvorbe. R. 1937 publikovala v časopise A-Zet román na pokračovanie s lúboštnou tematikou Omyl. Jej tvorba nebola poznačená prvkami ženského sentimentalizmu, svoje pocity vyjadrovala priamo, hrdo až vzdorovito, s ironickým nadhľadom. V básnickej tvorbe vychádzala z poézie E. Adyho a E. B. Lukáča, r. 1941 vydala svoju jedinú zbierku básní Čierne stretnutie, v ktorej rezonuje smútok zo samoty a sklamaní, ale podáva aj ponurý obraz spoločnosti tých čias. Po r. 1945 spolupracovala s Čs. rozhlasom v Košiciach, pre ktorý pripravovala dramatisácie literárnych diel, prekladala a upravovala divadelné hry.

Literatúra: Chrobák, D. – Čepan, O.: Rukoväť dejín slovenskej literatúry, Bratislava 1949, s. 119.

KAMMERHOFEROVÁ, Zdenka (rod. Hobzová)

právnička
16. 12. 1927 Nevšová, Česko – 25. 7. 1989 Bratislava

V r. 1939 – 1948 študovala na dievčenskom gymnázii, 1948 – 1952 na Právnickej fakulte SÚ v Bratislave, 1952 JUDr. V r. 1952 – 1955 arbitrážna pracovníčka, súčasne 1953 – 1955 zástupkyňa hlavného arbitra Povereníctva miestneho hospodárstva, 1955 – 1956 vedúca organizačného oddelenia Slov. výboru Čs. Červeného kríža, 1956 – 1963 pracovníčka podniku Generálny investor komplexnej bytovej výstavby, 1963 – 1987 prednášala na Katedre hospodárskeho práva a úsekových ekonomík Právnickej fakulty UK v Bratislave, od r. 1988 na dôchodku. Počas pôsobenia v podniku

bytovej výstavby mala na starostlivosť majetkovo-právnu agendu. Spolu s autorkou vysokoškolských skúseností Učebné texty. Hospodárske právo (1972), Praktikum z hospodársk-

práva (1973), Základy československého socialistického hospodárskeho práva 2 (1978), Československé hospodárske právo (1982), Hospodárske právo. Praktika pre štúdiá (1983). Prispievala do odborných časopisov a publikácií.

Literatúra: Archív NBIÚ SNK (cizozemník).

KANIŠOVÁ, Katarína (rod. Brinzová)

ľudová umelkyňa, vyšivkárka
16. 4. 1898 Čataj – 22. 4. 1971 Čataj

Dcéra → Kataríny Brinzovej. C detstva sa venovala kresleniu, výšivaniu, pomáhala pri dekoratívnych nástenných maľbách v interiéroch rodinných domov. Spolu s matkou spolupracovala s architektom I. Jurkovičom pri zhotovovaní interiérov, radila sa s etnografmi A. Václavikom a R. Bednárikom pri projektovaní výstav. Zúčastnila sa na maľovaní čatajského domu v novej expozícii SNM v Martine r. 1937, angažovala sa pri tvorbe farebných ornamentálnych kompozícií na papieri. Po r. 1945 spolupracovala s ÚLUV-om. Neskôr sa zaoberala predkreslovaním vyšiviek, ktoré vypracovávala

škole v Liptovskom Mikuláši a v Ružomberku. Inšpektorka v mliekárňach v Liptovskom Mikuláši, od r. 1959 zdravotná sestra v Nemocnici s poliklinikou v Ružomberku, od 1969 na invalidnom dôchodku. V mladosti sa venovala cyklistickému športu, priekopníčka organizovanej ženskej cyklistiky, v 50. rokoch členka cyklistického oddielu Iskra v Liptovskom Mikuláši. Dosiahla viaceré úspechy najmä na plochej dráhe, víťazka Veľkej ceny Demänovských jaskýň, účastníčka ďalších pretekov a majstrovstiev, reprezentantka a majsterka Československa. V mladosti kultúrna a osvetová pracovníčka, pôsobila v ochotníckom divadle i v cirkevnom spevokole v Liptovskej Mare. R. 1997 vyznamenaná zlatou medailou Slov. združenia telesnej kultúry, striebornou medailou prezidenta SR, cenou mesta Liptovský Mikuláš, cenou primátora mesta Ružomberok a i.

lov. národné noviny,
č. 20, s. 5; 8 (12),
s. 2; 10 (14), 1999,
ružomerský hlas, 8
(10), 1997, č. 8, s. 5.

KHOLLOVÁ-ZELENAYOVÁ, Augustína (rod. Zelenayová)

včelárka
31. 7. 1882 *Považany-Križ nad Váhom* – 21. 1. 1938 *Čachtice*

V r. 1900 – 1910 bývala pri Podbyľove, kde sa od r. 1903 na základe známosti s rodinou včelárov Pagáčovcov začala venovať včelárstvu, 1910 sa presťahovala do Čachtíc, kde sa r. 1918 pod vplyvom zata Jána Natšina (Náčina), včelárkeho odborníka, k včelárstvu opäť vrátila. Zdôrazňovala potrebu pestovania medonosných nektárových rastlín pre úspešný chov, zaoberala sa šľachtením včelích matiek, r. 1931 bol úradne uznaný jej chov, tzv. „chov Gusta“, ktorý bol medzi včelármi veľmi uznávaný. Ako prvá žena u nás sa zamýšľala nad širším využitím nutričných a liečivých vlastností

medu v domácnosti, články o jeho využití v domácnosti publikovala pod pseud. Včelárka, Gusta a Včelárka Gusta v časopisoch Slov. včelár, *Méhészetiünk* a i. R. 1931 vydala publikáciu *Med* a jeho *zžitkovanie* v domácnosti, ktorá bola prvou príručkou využívania medu v domácnosti u nás, bola preložená aj do maďarčiny. Prvá slov. učiteľka a vedúca zboru učiteliek spracovania medu, v r. 1931 – 1937 zorganizovala 39 kurzov medového pečiva. Nabádala ženy na včelárenie, zdôrazňovala ich rovnoprávnosť s mužmi. Jej včelnicu v Čachticiach, zostavená predovšetkým z úlov J. Natšina, bola miestom stretnutí včelárskych odborníkov. Na viacerých výstavách ocenená medailami a diplomami: r. 1922 a 1928 v Novom Meste nad Váhom, 1927 na 4. všeslovenskom zjazde včelárov v Prahe, 1931 v Spišskej Novej Vsi a inde. Od r. 1934 ako prvá žena členka Ústredného výboru Krajinského ústredia spolkov včelárskych na Slovensku, ktoré ju 1937 ocenilo zlatou medailou.

Literatúra: Včelár, 69, 1995, č. 10, s. 160.

KINTNEROVÁ, Jiřina

prekladateľka, slovakistka
23. 3. 1922 *Praha, Česko* – 9. 5. 1996 *Praha, Česko*

V r. 1933 – 1941 študovala na dievčenskom reálnom gymnáziu, 1941 – 1942 absolvovala skúšky z nemeckého a francúzskeho jazyka, 1945 – 1950 študovala bohemistiku a slovakistiku u J. B. Čapka na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity, 1955 absolvovala nadstavbový knihovnícky kurz v Prahe, 1969 PhDr. R. 1966 bola na študijnom pobyte vo Finsku v rámci medzinárodného prekladateľského kongresu. V r. 1941 – 1945 ošetrovateľka u doc. Hanuseka, 1950 – 1954 odbytová referentka v Zberných surovinách, 1954 – 1956 knihovníčka Geografickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe, 1957 – 1968 prekladateľka v slobodnom povolaní,

1969 – 1971 pracovníčka prekladateľskej sekcie Zväzu čs. spisovateľov, 1971 – 1975 vedúca oddelenia prevádzky Pražského kultúrneho strediska, 1976 – 1980 odborná pracovníčka Ústavu pre filozofiu a sociológiu ČSAV v Prahe, od r. 1981 prekladateľka na dôchodku. Začínala ako poetka (debutovala r. 1948 zbierkou *Dívka*) a prozaička, neskôr autorka rozhlasových hier a pásiem: *Karel Čapek bojující* (1955), *Hodiny* (1962), *Nouze a sláva slepého mládence* (1991) a scenára k bábkovému filmu *Jak mimino našlo mámu* (1968). Od 50. rokov sa venovala najmä prekladom slov. klasiky i tvorby súčasných slov. autorov do češtiny. Preložila *Hviezdoslavovu Hájnikovu ženu* (1959), jeho *Krvavé sonety* (1964) a *Zazanku Hraškovie* (1982), *Sládkovičovu Marínu* (1966), *Appassionátu V. Mihálíka* (1969), *Válkove Dotyky* (1974) a *Slovo* (1978), *Novomeského Do mesta 30 minút* (1982) a i. Z prozaických diel preložila *Záborského Faustiádu* (1961), diela V. Šikulu *Prázdny strýcom Rafaelom* (1967), *S Rozárkou* (1977), *Tri gaštanové kone M. Figuli* (1971), *Bičianku z doliny Z. Zgurišky*, *Pásla kone na betóne M. Zimkovej*, *Dzvoníkov Tetanus* (všetky 1989), niektoré diela J. Čajaka, J. Johanidesa, P. Karvaša, J. Majerníka, A. Sliackeho, R. Slobodu, M. Duričkovéj, E. Čepčekovéj a i. Z dramatickej tvorby preložila *Victor do tváři J. Kákoša* (1961), dielo P. O. Hviezdoslava *Herodes a Herodias* (1965), veršovanú bábkovú hru na ľudové motívy *Jánošík* (1975), *Inferno L. Laholu* (1968), *Nočnú návštevu P. Karvaša* (1990) a i. V publicistickej a literárno-kritickej činnosti sa sústredila na diela A. Matušku (preložila jeho knihu o K. Čapkovi *Človek proti skaze*), R. Jašíka, J. Felixu a i. Venovala sa i teórii prekladu a česko-slov. literárnym vzťahom, o čom publikovala v časopisoch *Plamen* a *Kultúrny život*. Zúčastnila sa na konferenciách a prekladateľských školeniach v Piešťanoch (1959), *Budmericiach*, *Praha*, vo *Vrátnej doline* (1960) a v *Bratislave* (1961, 1966). Jedna zo zakladateľov česko-slov. krúžku pod vedením J. B. Čapka, S.

Štúra a M. Pišúta. V externá pracovníčka 1947 – 1950 vedúca mladých pri Kultúrnom 1960 slov. krúžku p sekcie Zväzu čs. sp 1969 – 1971 tajomr ho výboru medzináro su prekladateľov FIT komisie slovenčiny českú literatúru ČS kultúry a MS v Prahe. a 1966 ocenená zvlá mi Slov. literárneho Hviezdoslavovou cer kultúry SSR a i.

Literatúra: Tvar, 13 s. 6; *Archív NBiÚ SI*

KIRCZOVÁ, Jolana (rod.

keramikárka
11. 5. 1909 *Drienov*
1936 *Košice*

V r. 1920 – 1926 študovala v romnej kresliarskej škole v Košiciach, r. 1930 študovala v škole u D. Orbána v klady keramickej tvorby v Gorku. Keramikárka povolani v Drienove, využívala keramiky s úžitkovej keramiky s sie (točené kvetináč zičky, misy, bonboni s reliéfovým dekoror plastike. V r. 1933 – vyše 80 pozoruhodn sú dokladom jej renosti a tvorivého un tenciálu. Ako jedna z la spojiť ľudovú for s modernými sme o tom diela: *Anička*, *Hlava dievčata*, *Chl s ovečkou*, *Psík*, *Sedl Spievajúce dievča s k Šuhaj* (r. 1934 ocener ta Košíc) a *moderne Chudobné deti*, *Mac a Žatva*. Jej diela sa p ovali na mnohých v viduálne výstavy sa v až po jej smrti r. 193 a 1968 v Prešove.

skvalitneniu vyučova-
vornom odbore, vie-
e kurzy pre učiteľov
lenka št. skúšobnej
na klavíri v Bratislave,
zovanie skladiieb pre
etu pedagogického
bnú výchovu. Zosta-
dky a klavírnej litera-
gické kurzy, vypracov-
nológia klavírnej hry
azyka SAV, revidova-
ala Prípravné prstole-
elo 16, A. Schmitta
pre klavír, dielo 599,
stavila albumy klavír-
Album pre mládež.
klavírnych skladiieb
dobných škôl (1958)
ládež. Zbierka klavír-
re 2. a 3. ročník hu-
959).

v. hudba, 3, 1959,

Štefánia (rod. Žab-

3 Trenčín - 10. 7.
lava

2 študovala na gym-
1938 maturovala ex-
1935 študovala na
n agrárnom inštitúte
)- 1945 externe na
fakulte SÚ v Bratisla-
vna pracovníčka Lu-
a a Slov. zvestí, v r.
blastná tajomníčka
v Žiline, 1938 - 1940
kárňach a laborató-
v Bratislave, 1945 -
zármického oddelenia,
na vedúceho odboru
zdravotníctva v Brati-
la angažovanou bás-
Starým priateľstvám
témou všetkých jej
osobné skúsenosti zo
e spracovala deklara-
u, najmä v zbierkach
958), Tepané časom

(1961) a Krídlo padajúcim (1964), kde
popri tradičných motívoch (ľudská
nádej, láska k pravde, úcta k človeku
a i.) dostala priestor aj prírodná lyrika.
V zbierke komorného charakteru De-
väťdesiat deväť sonetov (1985) vyjad-

nila pocity individuálneho zániku, po-
kory a životnej vyrovnanosti. Autorka
veršov pre deti, v zbierke Rozsypané
korálky (1967) prejavila zmysel pre
metaforické pomenovanie prírodných
a i. javov, v zbierkach Svet stvorený pre
sny (1967) a Svätovánske mušky
(1968) priblížila deťom okolitý svet
pomocou bohatej fantázie v pestrom
kaleidoskope prírodných obrázkov.
Prekladala z maďarčiny, nemčiny
a češtiny. Funkcionárka Svetovej rady
mieru, od r. 1958 členka Zväzu slov-
spisovateľov. R. 1948 vyznamenaná
Radom SNP 2. triedy, 1963 Za záslu-
hy o výstavbu, 1968 Čs. cenou mie-
rou, 1986 zaslúžilá umelkyňa.

Literatúra: Pártošová, Š.: *Váha nehy*.
*Bratislava 1978, s. 133 - 139; Kováčo-
vá, M.: Štefánia Pártošová (personálna
bibliografia)*. *Kremnica 1983; Slov.
pohľady, 99, 1983, č. 10, s. 118 - 124.*

PAULENDOVÁ, Zora (rod. Veselová)

herečka
28. 1. 1905 Zvolen - 17. 6. 1999
Zvolen

R. 1922 maturovala na reálnom
gymnáziu vo Zvolene. V r. 1945 -
1949 pracovníčka klobučníctva,
1949 - 1975 členka činohry Divadla

J. G. Tajovského vo Zvolene, od r.
1975 na dôchodku. Už od detstva sa
venovala ochotníckemu divadlu, po
štúdiu účinkovala vo zvolenskom
krúžku Detvan, od r. 1927 v Mest-
skom divadelnom združení v Banskej
Bystrici. Na profesionálnu dráhu ju
privedol A. Bagar. Vo zvolenskom
divadle, kde patrila medzi jeho zakla-
dajúcich členov, stvárnila viac ako sto
dramatických postáv. Debutovala
postavou Oxany v hre O. Kornijčuka
Makar Dubrava (1949), za ktorú bola
odmenená št. cenou. Realistický he-
recký prejav uplatnila v postavách
Vassy Železnovovej v rovnomennej
dráme M. Gorkého (1949), Bernardy
Alby v tragédii F. G. Lorcu Dom Ber-
nardy Alby (1957), Dory Kalinovej
v Tajovského Ženskom zákone
(1950), Mary v jeho hre Statky-zmät-
ky (1952), Amálie v Hollého hre Gelo
Sebechlebský (1954), Kačkovej
v Stodolovej hre Čaj u pána senáto-
ra (1966), Hany Záhorovej v Urbán-
kovej Pytliakovej žene (1968), Bory
a Mary v Tajovského jednoaktovkách
Hriech, Matka, Tma (1972) a i. Za-
ujala aj postavami činorodých žien,
ako napr.: Bezdečka v hre I. Prachařa
Domov je u nás (1958), Gněza v Can-
toniho Túžbe sobotňajšieho večera
(1963), ako aj dám a paničiek z vyššej
spoločnosti. Hrala pani Boylovú
v detektívnej hre A. Christie Pasca na
myši, záletnú pani Vaussardovú vo
fraške E. Zolu Dedičia strýka Rabour-
dina, pani-Matildu v komédii E. de
Fillipa Stopercentný gentleman a i.
Účinkovala aj v televízii a vo filme. R.
1947 vyznamenaná Radom SNP,
1951 laureátka št. ceny.

Literatúra: *Smer, 42, 31. 1. 1990,*
*s. 4; Jubilujúce osobnosti zvolen-
ského regiónu v roku 1995. Zvolen*
1994, s. 15.

PAULINY-TÓTHOVÁ, Margita (rod.
Milcová)

spisovateľka, prekladateľka, pub-
licistka, priekopníčka ženského
hnutia
6. 7. 1873 Ružomberok - 22. 10.
1948 Martin

Dcéra → Olgy Milcovovej, sestra → Ja-
ny Thomkovej-Markovickej a → Edi-
ty Bacherovej, teta → Edity Ottly-
kovej a → Adrieny Bruothovej, neter
→ Ludmily Beniačovej, svokra → He-
leny Petzovej. Študovala na žen-
ských školách v Nemecku, kde si
osvojila viaceré cudzie jazyky (nem-

čina, angličtina, francúzština). Po-
čas nevyliciteľnej choroby manže-
la Žigmunda Paulinyho-Tótha, náro-
dohospodára, si na živobytie zarába-
la písaním zvestí, článkov, recenzií
a besedníc do Rovniakových ame-
rických časopisov. Po manželovej
smrti od r. 1906 úradníčka Tatra
banky v Martine, po 1918 št. správy,
úradná prekladateľka a tlmočnica.
Literárnej tvorbe sa začala venovať
na radu J. Škultétyho. R. 1911 vyda-
la pod pseud. Anna Jánovská knihu
črt a poviedok pod názvom Pastier-
ča, v ktorej kultivovaným fejtonic-
kým štýlom apelovala na súcit so že-
nami a s deťmi. V 30. rokoch uverej-
ňovala v Živene, Slov. pohľadoch
a v Národných novinách spomien-
kové črty na významné osobnosti
slov. kultúrneho života (E. M. Šolté-
sová, P. V. Rovnianek, J. Škultéty, A.
Z. Pietrová, O. Šoltéssová a i.). Ťažis-
kom jej práce boli preklady, ktoré
vychádzali na pokračovanie v Slov.
pohľadoch a v Živene. Prvým úspeš-
ným prekladom bolo Björnsonovo
Rybárča (1908). Knižne vyšli jej ďal-
šie preklady: Kiplingova kniha Z in-
dických chrástí (neskôr pod názvom
Kniha džungle), romány L. C. Dou-
glasa Mirmo mesta a F. Montgome-
ryovej Neporozumený (oba 1922),

ktoré sa vyznačovali kultivovaným a bohatým jazykom. Existenčné starosti, túžba po finančnej nezávislosti a diskriminačné skúsenosti bankovej úradníčky ju priviedli k myšlienkam feminizmu a ženského hnutia. Od r. 1896 členka Živeny, od 1909 jej podpredsedníčka, zástupkyňa slov. žien na ženskom medzinárodnom kongrese v Prahe. Vykónala aj podsprávcovskú funkciu v účastinnej spoločnosti Lipa. Po vzniku ČSR zohrala úlohu pri pripravách gazdinskej školy Živeny v Martine, keď sa r. 1919 stala členkou jej samostatného školského výboru. Na základe poznania pomerov a možností žien v zahraničí (najmä v Nemecku a v Anglicku) bojovala za emancipáciu, rovnoprávnosť, právo na vzdelanie i volebné právo slov. žien.

Literatúra: Paulinyovci v slovenskej kultúre. Martin 2002, s. 133 – 140.

PAULÍNYOVÁ, Mária

sociálna a národná pracovníčka
28. 3. 1897 Slovenské Pravo –
5. 10. 1945 Londýn, Anglicko

R. 1905 sa s rodičmi vysťahovala do Staffordu v USA, do 1916 študovala na obchodnej škole v Chicagu, 1918 absolvovala ošetrovateľský kurz. R. 1917 pracovníčka Ústredia Čs. národného združenia a Slov. ligy v Pittsburghu, 1918 čs. konzulátu v New Yorku, v r. 1919 – 1921 ošetrovatelka a tlmočnica transportu čs. légii zo Sibíri do ČSR, 1921 – 1924 sekretárka, neskôr riaditeľka pobočky Obrodného hnutia mladých žien YWCA v Bratislave, 1924 – 1936 riaditeľka obchodnej organizácie Czechoslovak Art Studio v Chicagu, 1936 – 1939 vedúca Slovakotouru v Bratislave, r. 1939 bratislavská korešpondentka amerických a anglických časopisov, od septembra 1939 žila v exile v Londýne, kde bola v r. 1940 – 1945 pracovníčkou Čs. Červeného kríža. Po r. 1918 aktívna členka Hooverovej misie na pomoc po vojnovvej Európe, v amerických ozna-

movacích prostriedkoch a v tlači propagovala ČSR, české a slov. ľudové umenie, organizovala výstavy, koncerty, nákup slov. výšiviek pre Czechoslovak Art Studio. Počas druhej svetovej vojny spolupracovala s viacerými organizáciami Červeného kríža i s Medzinárodným výborom Červeného kríža v Ženeve, organizovala pomoc čs. vojnovým zajatcom v Nemecku a pátraciu akciu po nezvestných čs. emigrantoch. R. 1944 podnikla propagačnú cestu do Kanady a USA, kde získala od krajanov hmotnú podporu pre Čs. Červený kríž, po potlačení SNP zorganizovala potravinovú pomoc pre zajatých slov. partizánov a vojakov. Tlmočnica a sprievodkyňa anglických a amerických osobností v ČSR, zaslúžila sa o nadviazovanie medzinárodných kontaktov Čechov a Slovákov v anglosaskom prostredí. Podpredsedníčka Anglo-American Society of Czechoslovakia a Čs. Červeného kríža v Londýne.

Literatúra: Mosty, 4, 1995, č. 49, s. 14.

PAULÍNYOVÁ, Oľga (rod. Izáková)

spisovateľka
8. 12. 1876 Kláštor pod Znievom –
26. 7. 1960 Bratislava

Študovala 2 roky na vyššej dievčenskej škole maďarskej v Bratislave, vzdelanie si doplnila samoštúdiom ruštiny a literatúry. V r. 1902 – 1922 žila vo Zvolene, s výnimkou r. 1919, keď odišla do Prahy, po r. 1922 v Banskej Bystrici a na sklonku života v Bratislave. Od r. 1899 pod pseud. Natália Lubomírska a Oľga I. sporadicky uverejňovala lyrické básne v Slov. pohľadoch (Parnasia, Ranná idyla, Romanca, Spomienka, Život), Dennici (Osamote, V parku), Živene (Môj vnúčik), príležitostné verše v Sokolskom vestníku Detvan, v Kalendári Národnej banky, vo Zvolenských novinách a gratulačné verše obsahuje aj jej korešpondencia s A. Halašovou, M. Hodžom a s P. Mudroňom. V Slov. pohľadoch publikovala prózu Na výlete (1901), dramtizovala a knižne vydala Sládkovi-

čovho Detvana (1920). V r. 1887 – 1900 herečka Slov. spevokolu v Martine, kde sa predstavila v postavách Betky v Litoměřického Pacientke, 1892; Terky v hre E. Peškovej Manžel v dvoch exemplároch, 1894; Andely vo Fredových Dámach a husároch, 1895; Kláry v Blumentalovej Ceste na východ, 1899; Evuše v Urbánkovom Bludárovi, 1900 a i. Členka združenia martinskej mládeže pod vedením A. Halašovej, podpredsedníčka Sokola a predsedníčka Živeny vo Zvolene, predsedníčka Ženského spolku v Banskej Bystrici, o ktorého činnosti uverejňovala správy v regionálnej tlači.

Literatúra: Národné noviny, 51, 4. 9. 1920, s. 2.

PAULYOVÁ, Emanuela

rehoľná sestra, učiteľka, krajan-
ská pracovníčka
1887 Slovensko – 28. 12. 1958
Danville, PA, USA

V r. 1915 – 1916 prvá asistentka generálnej predstavenej, 1916 – 1922 generálna predstavená slov. rehole Sestier sv. Cyrila a Metoda v Danville. Jedna z prvých slov. učiteliek v USA. Zasluhou jej organizačných schopností sa stal Danville hlavným strediskom slov. rehole Sestier sv. Cyrila a Metoda, zabezpečila tam objekty, pozemky, preniesla noviciát a vybudovala rehoľný dom. Osobitnú pozornosť venovala záhradníctvu, šitiu a vyšívaniu oltárnej bielizne. Jej výšivky zdobili nielen kaplnky kláštorov kongregácie Sestier sv. Cyrila a Metoda, ale aj interiéry a oltáre viacerých slov. kostolov v Amerike.

Literatúra: Paučo, J.: Slovenski priekopníci v Amerike. Middletown 1972, s. 309 – 312.

PAVLÍKOVÁ, Šarlota (rod. Molnárová)

germanistka, vysokoškolská učiteľka
9. 4. 1930 Martin – 20. 12. 1999
Bratislava

diaga pod vede-
a, zameranej na
mä medzi vyso-
ou. Výrazne pri-
uchovného for-
inteligencie. Po
ia a prenasle-
1950 ilegálne
malou skupinou
tieho – svetské-
tej rehole, vyko-
luby, čím znovu
štenie. R. 1958
ckých dôvodov
ú prácu, vzápätí
nedovolenú ná-
a uväznená. Po
a aj v čase nor-
meným zdravím
ovnej práci, žila
ej chudobe. Od
wala na vydáva-
oženskej litera-
46 pripravovala
editácie, 1946 –
ala s Ústrednou
iou a redigovala
tácií pre katolí-
názvom Živé jas-
li jej Zápisníky I,
v ktorých je za-
á časť jej liter-
í a úvah s du-
u, súvislý dialóg
m, s ľuďmi i so

aková, E.: *Mój
o. Trnava 1997;
99, č. 3, s. 257 –*

rod. Perschlová)

a
ablana, *Slovin-
49 Praha, Česko*

teľskom ústave
spev u prof. Hu-
na v Prahe. Úme-
pila r. 1907 ako
čka v Lublâne
čka na menších
v rôznych mes-
rska, v r. 1907 –

1912 sólistka opery v Lublâne, 1912 – 1914 v Poznani, od r. 1919 žila v Bratislave, kde v r. 1920 – 1924 pôsobila ako hosť a 1924 – 1945 ako sólistka opery SND, 1945 – 1949 opery Východoslov. národného, resp. Národného divadla v Košiciach. V Bratislave sa uviedla r. 1919 postavou Ludmily v amatérskom predstavení Smetanovej *Predanej nevesty* v réžii M. Ruppeldta. Na scéne SND predstaviteľka výrazných mezzosopránových a altových partov so zmyslom pre charakterovú kresbu a dramatický pátos. V operách českej klasiky sa uplatnila ako Ježibaba v *Dvořákovvej Rusalke* (1923), *Vlasta vo Fibichovej Sárke* (1924), *Izabella* v jeho *Neveste messinskej* (1928), *Panna Róza* v Smetanovom *Tajomstve*, *Káča* v *Dvořákovvej opere Čert a Káča*, *Marfa* v jeho *Dimitrijovi* (všetky 1929), *Kabanicha* v *Káti Kabanovej L. Janáčka* (1935) a i., vo svetovom opernom repertoári zaujala ako *Dalila* v opere C. Saint-Saënsa *Samson a Dalila*, *Czipra* v opere J. Straussa *Cigánsky barón* (obe 1929), v niekoľkých postavách *Verdiho opier*, najmä ako *Azucena* v *Trubadúrovi* (1925), *Amneris* v *Aide* (1926), *Ulrika* v *Maškarnom bále* (1930) či *Quickly* v jeho *Falstaffovi* (1932), stvárnila *Grófkú* v *Čajkovského Pikovej dáme* (1927), *Klytaimnestru* v *Elektre R. Straussa* (1928), *Herodias* v jeho *Salome* (1930), *Orfea* v opere Ch. W. Glucka *Orfeus a Euridika* (1931), *Brangänu* v opere R. Wagnera *Tristan a Izolda* (1934), postavu *Kundry* v jeho *Parsifalovi* (1935) a i. Prejavila i komediálne danosti v postavách *Háty* v Smetanovej *Predanej neveste* (1924), *Marcelíny* v Rossiniho *Barbierovi zo Sevilly* (1931), účinkovala i v Mozartovej *Figarovej svadbe* (1932). Naštudovala postavy v prvých slov. operách, o. i. stvárnila *Alžbetu Bátorýčku* v opere M. Smateka *Čachtická pani* (1931).

Literatúra: Encyklopédia dramatických umení Slovenska 2. Bratislava 1990, s. 179.

PETRIKOVICHOVÁ, Elena (rod. Markovičová)

kultúrna pracovníčka
24. 3. 1891 *Kovačica, Srbsko –*
28. 7. 1986 *Košice*

Dcéra → *Ludmily Markovičovej-Borovej*. Navštevovala vyššiu dievčenskú školu M. Urbauerovej v Bratislave. Pôsobila v *Kovačici*, od r. 1922 v *Košiciach*, v r. 1938 – 1947 v *Martine*, potom opäť v *Košiciach*. Už počas pôsobenia v *Kovačici* vyvíjala intenzívnu osvetovú a národnovýchovnú prácu, r. 1920 podľa vzoru srbského spolku *Kolo srpských sestier* spoluzakladateľka *Slov. ženského spolku* v *Kovačici*, v r. 1920 – 1922 jeho predsedníčka. Neskôr pokračovala v kultúrnej a osvetovej práci aj v miestnom odbore *Živeny* v *Košiciach*, po r. 1938 v *Martine*, začas členka *Ústredného výboru Živeny* a výboru *Vydavateľského družstva Živeny*. Neskôr spolupracovala s B. Heckelom na príprave publikácie o svojej matke.

Literatúra: Slováci v zahraničí 13, 1987, s. 131 – 132.

PETZOVÁ, Helena

herečka
22. 9. 1899 *Třebíč, Česko – 12.*
9. 1973 *Bratislava*

Nevesta → *Margity Pauliny-Tóthovej*. Spočiatku pracovala ako vyššívачka, od r. 1918 členka *Jeřábkovho Východočeského divadla* v *Parubiciach*, 1919 vystupovala so súborom v Bratislave, *Piešťanoch*, *Trnave*, *Trenčíne*, *Ružomberku*, *Liptovskom Mikuláši*, *Košiciach*, *Prešove*, *Levoči* a v *Spišskej Novej Vsi*, v r. 1920 – 1927 členka činohry SND v Bratislave, r. 1927 odišla do *Třebíča* a zakrátko sa prestala divadelnej činnosti venovať. Vo *Východočeskom divadle* debutovala postavou *Oľgy* v *Štolbovej hre Ach, tá láska*. V SND patrila medzi popredné osobnosti súboru a presadzovala slov. repertoár a používanie sloven-

činy. Jej krehký vzhľad ju predurčoval stvárňovať lyrické úlohy, vytvorila však aj viacero dramatických charakterových postáv. Medzi najvýznamnejšie patrili: *Stáza* v *Šrámkovej hre Leto*, *Mimi* v *Čapkovom Lúpežníkovi*, zaujala aj ako *Anička* v *Tajovského jednoaktovke V službe*, *Dorotka* v *Tylovom Strakonickom gajdošovi*, *Verunka* v *Našich furiantoch L. Stroupežnického* (všetky 1920), *Mária Antonovna* v *Gogolovom Revízorovi* (1921), *Anna* v *Honorárovi R. Socháňa*, *Lady Windermerová* v *hre O. Wilda Vejár Lady Windermerovej*, *Madelaine* v *Molièrových Smiešnych preciózkach* (všetky 1922), *Evka* v *hre K. F. Urbanoviča Poklesky* (1923), *Eva* v *Tajovského Statkoch-zmätkoch* (1924), *Zuzka* v *Rozmajríne F. Urbánka*, *Mária* v *Molièrovom Tartuffovi* (1925). Veľký úspech zaznamenala ako *Salome* vo *Hviezdoslavovej tragédii Herodes a Herodias* (1925), predstavila sa aj ako *Adela* v *Hauptmannovom Bobr*, *Hana* v *Zlatom mc noviča*, *Anička* v *dičikovej Reštavrác* *bute I. Stodolu N* (všetky 1926). O svojom umelc. pôsobení na Slovensku publikovala r. 1956 v časopise *Slov. divadlo* spomienkový článok *Ako sme začínali v Bratislave*.

Literatúra: Film a divadlo, 22, 1978, č. 11, s. 2.

PIETROVÁ, Mária (rod. Ivanková)

ochotníčka herečka, režisérka,
prekladateľka
4. 1. 1879 *Martin – 24. 7. 1956*
Martin

Matka → *Nade Hejnej*. Pochádzala zo zemianskeho rodu. V r. 1894 – 1937 herečka *Slov. spovokolu* v *Martine*, po r. 1914 súčasne *pisárka*, *majiteľka trafiky* a *redaktorka Národného hlásnika*. V *Slov. spevokole* vytvorila asi 80 postáv a aktívne sa podieľala aj na *dramaturgickej práci* súboru. Spočiatku hrala v me-

lodramatickom repertoári: Ruženka v Podpalačovej dcére J. K. Tyla (1895), Katka či Veronika v Urbánkových hrách Pokuta za hriech a Strídža spod hája (obe 1898), zaujala aj ako Anička v jeho Bludárovi, Mária v Raupachovej hre Mlynár a jeho dieťa (obe 1900) či ako Ľvič-

ka v hre E. Peškovej Kríž pri potoku (1905). Neskôr vynikajúco stvárnila tragické postavy žien v realistických hrách slov. a českých dramatikov: Eva v hre G. Preissovej Gazdiná roba (1908), Hanka v Hájnikovej žene P. O. Hviezdoslava (1909), Hana v rovnomennej hre M. Rázusa (1920), Mariša v rovnomennej hre bratov Mrštíkovcov (1921) a i. Presvedčivým hereckým výkonom, ktorý o. i. oceňovali i S. H. Vajanský, Š. Krčméry a J. Gregor-Tajovský, prispela k ich obľube a k udomácneniu aj na iných javiskách. Úspešne stvárnila aj komické typy vo veselohrách: Klára v Šamberkovom Blázinci na prvom poschodí, Sabinka v hre J. Chalupku Starúš plesnivec alebo Štyri svadby na jednom pohrebe v Kocúrkove (obe 1901), Fortuna v hre J. N. Nestroya Lumpacivagabundus (1902), Natália v Čechovových Pytačkách (1902, 1923), Zuza Javorová v Tajovského Ženskom zákone (1909), Popová v Čechovovom Medvedovi (1918), Wolffová v hre G. Hauptmanna Bobrový kožuch (1929), svoj talent naplno uplatnila aj v karikovaných postavách malomeštiakov, ako napr.: Ministrová v hre I. Stodolu Čaj u pána senátora (1929), Živka v Pani ministrovej B. Nušiča, Mešta-

nostová v Gogoľovom Revízorovi (obe 1936), Chvojková v Stodolovej hre Bankinghouse Khuvich and Comp. (1937) a i. R. 1937 režírovala premiéru Tajovského hry Sokolská rodina, ktorú úradu nepovolili hrať. Venovala sa aj prekladom divadelných hier a krátkych skečov zo srbčiny, češtiny, nemčiny, maďarčiny a ruštiny (niektoré vyšli aj knižne), písala kuplety pre ochotníkov, literárne črty, spomienkové články o slov. národných dejateľoch, ktoré uverejňovala v Národných novinách a v Dennici. V r. 1925 – 1926 vyšli v časopise Ochotník jej Divadelné rozpomienky. R. 1921 členka komisie pre posudzovanie adeptov herectva do SND. Podieľala sa na organizovaní kultúrneho života v Martine, spoluorganizovala augustové matičné slávnosti, prednáškami v Robotníckom dome v Martine a v okolitých dedinách prispela ku kultúrnej rozhladenosti slov. žien. V r. 1894 – 1942 členka Predsedníctva Slov. spevokolu, z toho v r. 1920 – 1930 a 1934 – 1942 jeho prvá podpredsedníčka, od r. 1934 čestná členka, v r. 1945 – 1948 predsedníčka Živeny. R. 1943 ju Družstvo SND ako vôbec prvého ochotníckeho herca vyznamenalo Cenou J. Čabíka.

Literatúra: Javiskô, 8, 1976, č. 10, s. 294 – 296; 11, 1979, č. 1, s. 25 – 26.

PIJÁKOVÁ, Elena (rod. Straková)

učiteľka
9. 3. 1927 Stará Bystrica – 19. 8. 1989 Bratislava

Absolvovala meštiansku školu v Čadci, do r. 1958 študovala popri zamestnaní na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave. V r. 1944 – 1949 výpomocná učiteľka na ľudovej škole v Klubine, Novej a Starej Bystrici, 1950 – 1954 administratívna pracovníčka Pedagogickej fakulty SÚ, 1955 – 1958 tajomníčka dialkového štúdia Vysokej školy pedagogickej, 1958 – 1962 zástupkyňa a riaditeľka Osemročnej strednej

školy, 1962 – 1974 riaditeľka základnej školy, 1974 – 1988 Pedagogického ústavu v Bratislave. Zaoberala sa výchovnými otázkami práce v mládežníckej organizácii, mimoškolskou a mimotriednou výchovou detí. Presadzovala zefektívnenie a modernizáciu výchovno-vzdelávacieho procesu, zabezpečovala odbornú a metodickú prípravu učiteľov na novú koncepciu výchovy a vzdelávania v spolupráci s vysokými školami, vedeckovýskumnými i vedecko-pedagogickými pracoviskami. Vydala monografie Dialkové a externé štúdium (1957) a Školský klub (1963). Autorka menších literárnych útvarov pre deti. Prispievala do Bratislavského učiteľa, Jednotnej školy, Ohníka, Pravdy, Rodiny a školy, Učiteľských novín, Vychovávateľa a i. R. 1968 vzorná učiteľka, 1977 vyznamenaná Za vynikajúcu prácu, 1985 Radom práce.

Literatúra: Rodina a škola, 32, 1985, č. 5, s. 7; Učiteľské noviny, 35, 1985, č. 15, s. 7.

PIKULOVÁ, Ľudmila (rod. Škultétyová)

prekladateľka, literárna kritička
14. 2. 1904 Martin – 28. 9. 1992 Martin

Dcéra → Bohdany Amálie Janiny Škultétyovej, sestra → Anny Škultétyovej. V r. 1919 – 1923 študovala na gymnáziu v Martine, 1923 – 1925 čs. jazyk, filozofiu a ruštinu na UK v Bratislave, 1925 – 1928 na Karlovej univerzite v Prahe, r. 1925 absolvovala dvojmesačný kurz francúzštiny v Dijone. V r. 1930 – 1942 učiteľka slovenčiny a ruštiny na gymnáziu v Kremnici, od r. 1942 sa venovala prekladateľskej práci, v r. 1968 – 1969 jazyková redaktorka Vydavateľského oddelenia MS, 1969 – 1975 odborná pracovníčka Biografického oddelenia MS v Martine. Venovala sa prekladaniu hlavne z ruskej (M. A. Šolochov, L. M. Leonov, A. J. Bruštejnová), francúzskej (J. Verne, V. Hugo, J. Giraudoux), ale aj z pol-

skej, bulharskej, kej a talianskej literatúry. V r. 1928 prekladala gusiňského Bratislavských novinách pohľadoch a ďalšie publikovala desiatky úvah o našej literatúre o umení a jazyku. Prispela k poznatosti svetovej literatúry a recenzovala novodobé diela. V Biografickej MS sa zaslúžila o vytvorenie bázy biografickej literatúry.

Literatúra: Biografická MS, 1985, s. 102 – 103.

PIVKOVÁ, Anna

pracovníčka
28. 6. 1835 Bratislava

Stará matka → Anna Pivková (1835 – 1983). Študovala na škole v Liptovskom Hrádku za Ambróza Pivkovej, rejného činiteľa, žijúceho v Bratislave.

spolu s ním započala buditeľskú prácu. V r. 1869 bola v Dolnom Kubíne v Jasenovej, po r. 1870 v Bratislave. V r. 1869 – 1870 učiteľka Živeny, po založení gymnázií udržiavala v Bratislave školu prostredníctvom učiteľky od r. 1879 spoločne s manželom a ďalšími učiteľkami augustovými

skej, bulharskej, ukrajinskej, nemeckej a talianskej literatúry. Debutovala r. 1928 prekladom poviedky A. Dygusiňského Brat, uverejnenej v Národných novinách. V Živene, Slov. pohľadoch a ďalších periodikách publikovala desiatky štúdií, článkov a úvah o našej i svetovej literatúre, o umení a jazyku, približovala osobnosti svetovej literatúry, glosovala a recenzovala nové pôvodné i prekladové diela. V Biografickom oddelení MS sa zaslúžila o budovanie pramennej bázy biografického výskumu.

Literatúra: Biografické štúdie 12, 1985, s. 102 – 114.

iniciátorka a spolu s manželom a s P. Mudroňom organizátorka Výstavy slov. výšiviek v Martine. K jej najbližším spolupracovníčkam patrila E. M. Soltésová. Písala články o potrebe výchovy a vzdelávania žien, pozdvihovala ich hrdosť a národné povedomie, r. 1870 publikovala v časopise Orol prácu O domácej výchove ženského pohlavia. Jej snaha o založenie vyššej dievčenskej školy v Martine v dôsledku nepochopenia vlády, finančných problémov i nedostatku kvalifikovaných učiteliek však stroskotala.

Literatúra: Ev. posol spod Tatier, 91, 2001, č. 7, s. 6.

PIVKOVÁ, Anna (rod. Ballová)

pracovníčka ženského hnutia
28. 6. 1835 Hybe – 18. 2. 1921
Bratislava

Stará matka → Anny Pivkovej (1908 – 1983). Študovala na dievčenskej škole v Liptovskom Hrádku, po vydaní za Ambróza Pivka, advokáta a verejného činiteľa, žila v Martine, kde sa

spolu s ním zapájala do národnobuditeľskej práce, od r. 1888 pôsobila v Dolnom Kubíne, v r. 1893 – 1910 v Jasenovej, po r. 1910 v Ružomberku a v Bratislave. Zakladajúca členka a v r. 1869 – 1894 prvá predsedníčka Živeny, po zatvorení MS a slov. gymnázií udržiavala matičnú myšlienku prostredníctvom ženského hnutia, od r. 1879 spoluorganizátorka matičných augustových slávností, 1887

PIVKOVÁ, Anna

lekárka, horolezkyňa
14. 6. 1908 Dolný Kubín – 8. 8.
1983 Donovaly-Mistříky

Vnučka → Anny Pivkovej (1835 – 1921). Do r. 1926 študovala na gymnáziách v Liptovskom Mikuláši, Dolnom Kubíne a v Bratislave, v r. 1926 – 1930 filozofiu a psychológiu

na Filozofickej fakulte UK, 1930 – 1937 na Lekárskej fakulte UK v Bratislave, 1937 MUDr. V r. 1947 – 1948 absolvovala študijné pobyty zamerané na odbor hrudnej chirurgie v Rakúsku a v Leeds v Anglicku. V r. 1939 – 1940 operačná elévka na chirurgickej klinike Lekárskej fakulty SÚ, 1939 – 1973 asistentka, resp. odborná asistentka na I., neskôr II. chirurgickej klinike SÚ, resp.

UK v Bratislave, od r. 1973 na dôchodku. Priekopníčka hrudnej chirurgie na Slovensku, prvá slov. chirurgička, r. 1968 členka operačného tímu K. Šišku pri prvej transplantácii srdca na Slovensku. Vo vedeckovýskumnej činnosti sa zaoberala problematikou diagnostiky a chirurgickej liečby pľúcnych, medziplúcnych a bronchiálnych nádorov, prolongovaným podporným obehom pri operáciách srdca, možnosťami resuscitácie a ochrany mozgu pri umelej asystole srdca a i. Vedecké štúdie publikovala v odborných časopisoch a zborníkoch Bratislavské lekárske listy, Rozhľedy v chirurgii a i. V r. 1944 – 1945 účastníčka SNP, po bombardovaní Bratislavy v júni 1944 odišla do Liptova, pôsobila v Iľanove, v septembri frontová lekárka, príslušníčka čs. armády, vykonávala úlohu spojky pri zásobovaní povstaleckej armády liekmi a zdravotníckym materiálom z vojenského skladu v Liptovskom Mikuláši. Spolupracovala s R. Rajniakom a B. Mandákovou, pôsobila ako lekárka vo vojenskej nemocnici v lokalite Lúčky v Demänovskej doline, pri oslobodzovacích bojoch v okolí Liptovského Mikuláša viedla miestny lazaret, potom príslušníčka čs. armády, kapitánka zdravotníctva IV. brigády a veliteľka jej predsunutého bodu, s armádou postupovala až do Prahy. Od mladosti sa venovala športu, najmä horolezectvu a jazdecktvu, od r. 1930 členka Sokola, neskôr pôsobila v Klube slov. turistov a lyžiarov, zdravotníčka jeho ústredia, v tejto funkcii pôsobila na viacerých vzrazoch a kurzoch. Jedna z najvýznamnejších osobností ženského horolezectva na Slovensku v 30. a 40. rokoch, vo Vysokých Tatrách urobila vyše 250 výstupov, medzi nimi aj niekoľko prvovýstupov (v južnej stene Dračieho štítu, na Baraniu ihlu, v severozápadnej stene Mačacej veže a i.). R. 1945 vyznamenaná Radom SNP I. triedy a i.

Literatúra: Horolezectvo – encyklopédia. Bratislava 1989, s. 225; Lekársky obzor, 32, 1983, č. 12, s. 673 – 674; Bojovník, 46, 2001, č. 21, s. 8.

OVÁ
lad-
lago-
Zaobe-
práce
mimo-
chovou
a mo-
acieho
odbornú
čteľov na
vzdeláva-
školami,
vedecko-pe-
mi. Vydala
externé štú-
klub (1963),
ých útvarov
Bratislavské-
Ohníka,
Učiteľských
a i. R. 1968
vyznamenaná
1985 Radom
Škola, 32, 1985,
te noviny, 35,
la (rod. Škulté-
literárna kritička
artin – 28. 9. 1992
ny Amálie Janiny
ra → Anny Škulté-
– 1923 študovala
rtine, 1923 – 1925
u a ruštinu na UK
– 1928 na Karlo-
he, r. 1925 absol-
ný kurz francúzšti-
930 – 1942 učiteľ-
štiny na gymnáziu
1942 sa venovala
práci, v r. 1968 –
laktorka Vydavateľ-
MS, 1969 – 1975
čka Biografického
Martine. Venovala
alavne z ruskej (M.
M. Leonov, A. J.
ncúzskej (J. Verne,
doux), ale aj z poľ-

asistentka a doc. na Katedre embryológie a histológie Lekárskej fakulty Univerzity P. J. Šafárika, od r. 1964 súčasne externá učiteľka na Strednej zdravotníckej škole v Košiciach. Autorka a spoluautorka vysokoškolských učebníc Praktikum z histológie (1987), Praktikum z histológie 2 (1994), Histológia (1995). V Zborníku Lekárskej fakulty UPJŠ Košice (1983, 1984) publikovala rozsiahle štúdie o výskume morčiat (*Nucleus ventromedialis* u morčafa, Stavba mamilárnych jadier u morčafa, Účinnosť homeopat.

Literatúra: *Stosár, J.: Album osobností Betliara. Betliar 2000, s. 62.*

SZATHMÁRYOVÁ-VLČKOVÁ, Viera (rod. Vlčková)

spisovateľka, prekladateľka
9. 6. 1900 Praha, Česko – 12. 8. 1966 Bratislava

V r. 1911 – 1919 študovala na gymnáziu, 1919 – 1923 literárnu históriu na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. V r. 1923 – 1925 a 1928 – 1931 žila v Prahe, 1925 –

1928 s manželom Ladislavom Szathmárym, diplomatom, v Paríži, 1931 – 1933 v Belehrade, 1934 – 1936 vo Viedni, 1936 – 1939 v Berlíne, od marca do septembra 1939 vo Varšave, 1939 – 1940 v Paríži, 1940 – 1945 s čs. emigráciou

v Londýne, od mája do decembra 1945 v Oslo, 1945 – 1948 v Prahe, kde pracovala ako lektorka anglickej literatúry pre vydavateľstvo Melantrich, 1948 – 1966 v Bratislave, kde pokračovala v lektorskej práci pre Vydavateľstvo Pravda a Tatran. Literárne činná od polovice 20. rokov, sprvu písala po česky lyrickú poéziu ovplyvnenú postsymbolizmom, debutovala básnickou zbierkou *Úlice života* (1930). Pod vplyvom Š. Krčméryho začala tvoriť aj po slovensky, intímnu a reflexívnu lyriku i kratšie prozaické útvary uverejňovala v *Slov. pohľadoch*, *Eláne*, *Živene* a i. Z túžby po vzdialenej domovine sa vyznala v zbierkach *Praze* (1941) a *Za domovinou* (1946). Výber z jej 30-ročnej slov. básnickej tvorby vyšiel r. 1960 pod názvom *Verše*. Nepublikované básne sú uložené v rukopisnej pozostalosti v Archíve literatúry a umenia SNK v Martine. Spomienky z vojnových čias spracovala v memoárovej knihe *Putování za svobodu* (1946). Významná bola jej prekladateľská tvorba. Spočiatku prekladala filozofické a literárnohistorické štúdie z francúzštiny do češtiny, neskôr beletriu z anglickej a americkej literatúry do češtiny i slovenčiny: D. Defoe: *Robinson Crusoe* (1934, 1950); J. Swift: *Guliverove cesty* (1934, 1953); J. London: *Mesačné údolie* (1949); J. Galsworthy: *Ostrov pokrytý* (1956); T. Dreiser: *Jennie Gerhardtová* (1957); Ch. Dickens: *Príhody Olivera Twista* (1958); W. M. Thackeray: *Kniha snobov* (1961) a i. Po smrti otca Jaroslava Vlčka, literárneho historika a kritika, usporiadala jeho literárnu pozostalosť, s J. Šebestom pripravila 2., rozšírené vydanie jeho *Dějín české literatury* (1931) a zostavila výber z jeho článkov *Malá rukoväť literárno-historická* (1932). Od r. 1950 členka *Zväzu slov. spisovateľov*. R. 1941 vyznamenaná polským vojnovým krížom.

Literatúra: *Szathmáry-Vlčková, V.: Verše. Bratislava 1960, s. 61 – 66; Kultúrny život, 21, 1966, č. 34, s. 5.*

ŠÁNDOROVÁ, Olga Lubomíra (rod. Lacková)

verejná činiteľka, pracovníčka v ženskom hnutí
1. 2. 1905 Varšava, Poľsko – 17. 9. 1977 Bratislava

Študovala na gymnáziu v Dnepropetrovsku, kde žila s rodičmi do r. 1922, potom sa s nimi vrátila do ČSR, v r. 1922 – 1926 žila v Liptovskom Mikuláši, 1926 – 1938 v Košiciach, od r. 1938 v Bratislave. Podpredsedníčka košickej odbočky spolku *Živena*, neskôr sa angažovala v miestnej pobočke pražskej Spoločnosti pre hospodárske a kultúrne zblíženie s novým Ruskom, do r. 1938 členka výboru, archivárka a knihovníčka spoločnosti. Poznatky z ciest do bývalého ZSSR (1935, 1936 a 1938) propagovala v prednáškach, spolupracovala na usporiadaní výstav. Pracovala aj v ženskom spolku *Solidarita*, vo Výbore pre pomoc demokratickému Španielsku a v Lige pre mier a slobodu. Od r. 1938 sa zapojila do ilegálneho protifašistického hnutia, 1944 účastníčka SNP v oblasti Čtelnica, Košariská, Krajné, Vrbové, zabezpečovala spojovacie a spravodajské úlohy. Po r. 1945 zakladajúca členka a funkcionárka *Zväzu slov. žien* (členka prípravného výboru, podpredsedníčka prvého a druhého ústredného výboru), v ktorom o. i. organizovala akcie na pomoc juhoslovanským deťom, v r. 1945 – 1947 poslankyňa SMR. R. 1969 vyznamenaná *Za zásluhy o výstavbu*, 1975 zlatou medailou *Ústredného výboru Zväzu slov. žien*.

Literatúra: *Pokrokové ženské hnutie na Slovensku 1918 – 1980. Bratislava 1984, s. 375.*

ŠANDRIKOVÁ-KUBIŠOVÁ, Irma (rod. Kubišová)

hudobná skladateľka
17. 10. 1881 Bytča – ?

Hudbu študovala u regenschoriho v Bytči, vzdelanie si doplnila sa-

moštúdi
munsku
od 1945
skladate
skladby
väčšina
čou vyšl
pochod
(1920)
pochod
Vladkova

Literatúr
ských hu
dobníko

ŠAPOŠN
mila (rod

pilotk
19. 2.
7. 19

Po návra
sko sa us
navštev
V 30. ro
potom o

ka. Rozh
prvý mar
Šapošnik
slov. Aero
tislave, k
výcvik, r.
tového lie
lom. Spo
na dvojip
skôr na j
Vrabčiak
manžel a